

Leto XIX.

Številka 11. in 12.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

1903.

VSEBINA.

1. K. Preosnova avstrijskega upravnega postopanja	321
2. Za organizacijo slovenskega odvetništva.	328
3. Za ravnopravnost na slovenskem Koroškem	333
4. O ravnopravnosti na slov. Štajerskem	346
5. O ravnopravnosti v slov. Primorju	353
6. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.	
<i>a)</i> Ako upravičenec namenoma uniči hišo, v kateri mu pristojna pravica dosmrtnega stanovanja in živeža, se s tem odreče le-tej pravici (§ 1444 obč. drž. zak.) in se ne more sklicevati niti na določbo §-a 525 obč. drž. zak., niti na določbo §-a 330 izvrš. reda. Poslednja določba sploh nima namena poseči v materialno pravo	360
<i>b)</i> Na podlagi listine, ki ima izvršilno moč po §-u 3 not. reda, ni dopustno zahtevati uveljati s tožbo	367
7. Resolucije, sprejete na II. slovenskem odvetniškem shodu v Ljubljani, dne 25. oktobra 1903	369
8. Književna poročila	372
9. Razne vesti	373

Slovenski Pravniki.

Leto XIX. V Ljubljani, 15. decembra 1903. Štev. 11. in 12.

Preosnova avstrijskega upravnega postopanja.

Odkar je nastopilo Körberjevo ministrstvo, čujejo se češče kot prej glasovi, ki nam obetajo korenito preosnovo vsega našega upravnega organizma po vzoru civilnopravnega reda.

L. 1902 je priobčil prof. dr. Tezner na Dunaju v »Allgemeine Österr. Gerichtszeitung« št. 7 do 10 pod naslovom: »Praktični nasveti za preosnovo avstrijskega upravnega postopanja« že cel načrt odredbe skupnega ministrstva, ki bi uravnala po modernih načelih našo zastarelo upravo.

Zdaj se je oglasil v tem vprašanju tudi naš rojak dr. Andrej Volkar k besedi. V št. 38 do 40 tednika: »Österreichische Zeitschrift für Verwaltung« je priobčil pod naslovom: »Donesek k vprašanju preosnove avstrijskega upravnega postopanja« jako zanimivo razpravo,¹⁾ ki zasluži tem večjo pozornost, ker jo preveva veskozi moderen duh, ki stavi tudi v upravi pravico in varstvo strank nad vse.

Pisatelj preiskuje najprvo določbe, ki so merodajne dandanes za upravno postopanje. Za prvo stopnjo velja še zmirom staro uradno navodilo z dne 17. marca 1853, drž. z. št. 52, ki ima jako dobre, še danes moderne določbe, a to hibo, da prepušča uradnemu predstojniku vso oblast in njegovemu prostemu izprevidu neomejeno veljavo.

Potem piše dr. Volkar o upravnih določbah, ki urejajo postopanje pri namestništvih, oziroma deželnih vladah. Tu so najvišje določbe z dne 14. septembra 1852 l., objavljene z ministrsko odredbo z 19. januarja l. 1853, drž. zak. št. 10. Po njih bi se morebiti sodilo, da je postopanje na 2. instanci slično onemu pri sodiščih, in da so v svetovalstvu, katero je postavila ta odredba na stran predsedniku, dani vsi pogoji za pravično in temeljito

¹⁾ Beitrag zur Frage der Reform des österreichischen Administrationsverfahrens.

reševanje kake reči. A temu ni tako. Svetovalstvo ima sicer pravico do glasovanja, toda tej pravici stoje nasproti tako obširne oblastvene pravice predsednika, da nima v primeri ž njimi svetovalstvo nobene veljave več.

To nam kaže g. pisatelj jasno iz dotičnih zakonitih določb:

I. Po §-u 46 t. 1 zgoraj omenjene odredbe z l. 1853 odločuje v rečeh, pridržanih predsedniku, v prezidijalijah, sicer večina glasov, toda predsednik ima pravico, da se drži tudi ravno nasprotnega mnenja, ako ga je spoznal pravim in ga hoče zastopati, dasi se je bila proti njemu izrekla večina glasov.

II. V rečeh, ki so odkazane namestništvu (deželni vladi), pa ima predsednik pravico, sklep svetovalstva razveljaviti, ako smatra, da je protiven zakonom ali pa »višjim ozirom«. Odločitev o tem mora sicer prepustiti ministrstvu; ako pa preti nevarnost ali pa zahteva to javna korist, lahko sam po lastnem prostem izprevidu ukrene, kar se mu zdi potrebno.

Tako pa je izdano svetovalstvo volji namestnika, kajti tiste varnostne klavzule, ki so navedene v citirani določbi, kakor »nevarnost«, »javna korist«, »višji oziri«, so jako prožni pojmi in se dajo subjektivno kaj različno tolmačiti. K vsemu temu pa pride še določba §-a 47, 1), ki daje predsedniku pravico, določati, v katerem redu naj se vrši glasovanje, tako da se lahko doseže pri količkaj previdnem postopanju zaželeni rezultat.

Vse to je pripomoglo, da je svetovalstvo pri namestništvih prišlo v praksi ob vsak vpliv in vsako veljavo, in da se faktično skoraj nikdar ne skliče. Odkar je narastel delokrog pri namestništvih in deželnih vladah v taki meri, da ga le težko zmore birokratični zistem, ki vendar mnogo hitreje deluje, nego-li kolegijalni, izgubilo je svetovalstvo vsako vrednost, ker edino, kar bi opravičevalo počasnejše delovanje — njegova objektivnost, nepristranost in neodvisnost — je postalo po zgoraj omenjenih določbah iluzorno.

Ta dejanska odprava svetovalstev pri deželnih vladah se skuša utemeljevati s §-om 8 organizacijskega zakona iz l. 1868, drž. zak. št. 44 in po zgledu zakona o odgovornosti ministrov se skuša dokazati, da ima deželni šef neko višjo odgovornost od drugih uradnikov in da so torej določila odredbe iz l. 1853

tem potom derogirana. — A to dokazovanje je že svojčas l. 1875 temeljito ovrgel dr. vitez Jaeger, kazaje na § 49 citirane odredbe, ki dela tudi poročevalca in glasovalce odgovorne za sklepe svetovalstva, na § 12 drž. osn. zak. iz leta 1867. drž. zak. št. 101, ki ne določa deželnemu predsedniku nobene višje odgovornosti, nego li jo imajo vsi državni uslužbenci.

Dr. Volkar je prišel do sklepa: svetovalstva so važen faktor za zakonito in pravično postopanje na 2. stopnji, in obstoje še, ako tudi le v zakonih; samo reformirati jih je treba, posebno pa naj se da strankam pristop k postopanju na 2. instanci. Načelo javnosti in ustnosti naj vlada tudi tukaj.

Ta preosnova upravnega postopanja bi po mnenju pisatelja ne zahtevala nobenih posebnih osnovnih prememb našega upravnega organizma, kakor to n. pr. trdi prof. Tezner; zadostovalo bi, da se pomnoži konceptno in manipulacijsko osebje na 1. stopnji, pri večjih namestništvih pa naj bi se uvedla okrožna oblastva, kakršna so že bila nekdej.

Tudi v tej točki nasprotuje Volkar Teznerjevemu osnutku, da se v njem na 2. stopnji prepušča vsa odločba, kot do sedaj, le eni sami osebi, tako da je obstoj kake pravice ali reševanje kake važne reči docela odvisno od sposobnosti in delovanja posameznika. Ker pa je tudi tukaj prostemu izprevidu odprto najširše polje, se lahko pripeti, da ima to včasih jako slabe posledice za varstvo pravic v narodnem, socialnem in kulturnem oziru. Odločno se obrača pisatelj tudi proti dr. Teznerjevi trditvi, da sme višja oblast dajati podrejeni ukaze ali navodila, kako naj razsodi kako reč. To je po dr. Volkarju eden najnevarnejših naukov za varstvo osebnih pravic. Sploh pa je dr. Volkar, kakor smo že omenili, velik protivnik načelu oficijalnega postopanja; on zastopa tudi za politično upravo načelo razpravnega postopanja. Ne javnopravni oziri, ampak varstvo in blagor strank naj bosta v prvi vrsti merodajna. In ako se bo pri bodoči ureditvi upravnega postopanja ravnalo po teh načelih, potem se tudi ugodi v večji ali manjši meri zahtevi za stran zaslišanja strank, potem se tudi uredi tisto široko polje takozvanega prostega izprevida, kjer še danes ni nobene določbe, a pripisovala se bo tudi večja vrednost zakonitemu reševanju, ker bode stal zakon nad javnim ozirom.

S takšno preosnovo upravnega postopanja bi se zaupanje ljudstva v delovanje uradnikov povzdignilo, obenem pa bi se povečalo z moralnim ugledom političnih oblastev tudi pravico-ljubje ljudstva, ki bi vedelo, da delajo zakonovi in odredbeni predpisi meje, ki jih ne sme nobeden uradnik prekoračiti, ako noče, da ga vsa odgovornost za to zadene.

Tako bi se izvršilo s preosnovo upravnega procesa veliko kulturno delo. —

To so v poglavitnih potezah misli in predlogi, ki jih razvija naš rojak v svoji zanimivi razpravi. V njej najdemo mnogo novih misli in idej, ki bi se dale krasno porabiti. Toda kedaj? O preosnovi naše uprave se piše in govori že pol stoletja, — a še zmirom se ni nič izvršilo. Upajmo — z gospodom pisateljem vred — da doživimo v doglednem času reformo našega upravnega postopanja. Ako se pa izvrši, kdo ve, ali bodo ideje in tendence prodrle, ki jih zastopa naš avtor? Pomisliti nam je, da je uprava v bistvu različna od sodišč. Naj se tudi povdarja v časih naše pravne države, da mora enotni duh zakonitosti prešinjati vsa oblastva, in naj se nam tudi zatrjuje, da sta se justica in uprava pod tem duhom jako zblížala, da razsojajo politični in sodni uradniki v sodnih in kazenskih rečeh, naj nam o tem propoveduje pl. Körber sam in sekcijski šef Klein: — tiste bistvene, psihološke razlike med upravo in justico ne premosti nobena moč. Uprava je organizirana moč države in ta moč ustvarja, živahno deluje, urejuje; sodna oblast pa hladno kritikuje, presoja počasi, a temeljito in zato tudi pravično. — Zato pa, ker vstvarja življenje človeške družbe vedno nove pojave, ki jih mora uprava takoj urediti, ako hoče ustrezati modernim zahtevam, predno izide še kak zakon, zato se politična uprava nikdar docela ne iznebi »javnih ozirov«, in zmirom se bodo javili slučajji, ko bode mogel razsoditi politični uradnik le po svojem prostem izprevidu. Da bode ideja zakonitosti in varstva strank še mogočno uplivala pri razvoju našega prava, o tem ni dvoma, saj teži ves moderni razvitek za tem. — Na kakšen način se doseže to posebno varstvo strank, to odločiti je zdaj še brezpomembno. Zato se tudi ne spuščamo v razpravljanje o tem, ali ima ideja renesance svetovalstev pri namest-

ništvih, kateri posvečuje naš pisatelj posebno pozornost, upanje do uresničenja.

To pa je gotovo, da je naše upravno postopanje sila pomankljivo, zastarelo in neenotno, zato tudi tista negotovost in nesigurnost v izvrševanju. To se posebno pokaže, ako je primerjamo z novim civilno- in kazenskopravnim redom. Zmirom se povdarja, da zastopa politična uprava načelo napredovanja, sodišča pa da so bolj konservativna, — tu pa je ravno nasprotno resnično, in posledice ne izostanejo. Moderno, času primerno urejevani civilno-pravdni red upliva mogočno na upravno postopanje, in že je zadobil nekako pretežo nad njim.

Skrajn čas je, da se izvedo zdavna napovedane reforme upravnega organizma. V dr. Volkarju pa vidimo enega onih izvrstnih zdravniških moči, ki bi temu staremu in bolnemu organizmu vdihnile novo mlado življenje; kakor nam je s tistim tankim pogledom, ki ga da samo mnogoletna izkušnja, pokazal rane in hibe upravnega života, tako bi jih tudi vestno ozdravljaj, kajti moderen duh svobode in pravice prešinja dr. Volkarja skoz in skoz, in to je tem lepše in pohvalnejše, ker se političnega uradnika in okrajnega glavarja posebej — ki je nekak majhen vladar v svojem okrožju — kaj rad polasti s časom tisti čut oblastvenosti, ki stavlja vero v državno moč in javni blagor nad varstvo strank in njihovih pravic.

Pripisek.

Ko smo bili napisali gorenje vrste in jih že oddali uredništvu »Slov. Pravnika«, prišla je nepričakovana vest, da je storilo ministerstvo ravno v tej stvari hipoma korak naprej.

Dne 9. decembra je odgovoril ministrski predsednik na interpelaciji poslancev dra. Sylvestra in tovarišev ter dra. Voglerja in tovarišev glede preosnove upravnega postopanja. Priznavajoč nujno potrebo tozadevnih preosnov, naznanil je tudi, da se to jako razsežno in težavno vprašanje po njegovem naročilu v ministerstvu notranjih del natanko proučava. Obenem pa je dr. pl. Körber opozoril interpelante na ukaz, ki ga je bil med tem izdal na vse deželne načelnike, in ki se tiče zaslišavanja strank, utemeljitve odločeb, vpogleda v spise in uradovanja s spravnimi zastopniki.

Naj ta interim-ukaz, ki je datiran z dne 1. novembra 1903, št. 11153, doslovno navedemo:

»V teku časa pokazale so se pomankljivosti in neprilичnosti v upravnem postopanju in pojavile so se želje, naj se te hibe odstranijo, želje, ki se jim po mojem mnenju ne da odrekati, da so opravičene, in ki se lahko upoštevajo, še predno se preosnuje upravno postopanje.

Posebno se je zahtevalo, naj se stranka vsakokrat zasliši predno se izreče odločba, naj bo vsaka odločba oblasti podprta z razlogi, naj se da strankam pravica do vpogleda v spise, slednjič naj se vsi pozivi, obvestila in rešitve, ki se izdadó za stranko, zastopano po pravnem zastopniku, v roke istega izročé.

Tem povodom si usojam Vas zaprositi, da zavežete podrejena Vam politična oblastva, naj ustrezajo željam strank sploh, posebno pa v zgorej imenovanih slučajih, kar najbolj morejo, v kolikor se to strinja z zakonitimi predpisi in javnimi oziri.

V posameznem naglašam naslednja navodila:

Pri vseh razpravah, kjer je že po stvari sami zasliševati stranke, se jim mora pravočasno dati popolna priložnost, da se do dobrega izpovedó.

Po pravilu, v §-u 92 uradnega navodila za okrajne urade z dne 17. sušca 1855, drž. zak. št. 52, morajo politična oblastva z vso pazljivostjo skrbeti za to, da se dodá odločbam stvarna in popolna utemeljitev. Posebno se morajo v vseh razsodbah, v kojih gre za pravne zahteve, odločilni razlogi toliko skrbneje navesti, v koliko bi zamogla njih opustitev povzročiti bistveni pogrešek postopanja v slučaju, ko bi bila stranka s tem v svoji pravni obrambi ovirana. Pa tudi v onih rečeh, ki so prepuščene popolnoma samovoljnemu izprevidu oblasti, je to navodilo tembolj izvrševati, ako se zavrnejo prošnje strank ali ako se dotika odločba tudi koristij drugih strank.

Kar se tiče vpogleda v spise, je v zakonu predpisano, da se sme strankam dopustiti vpogled v one spise, kojih vsebino jim je treba spoznati. Ta predpis, ki da izprevidu oblasti prosto pot, je izvrševati na način, ki odgovarja zahtevam sedanjosti.

Vpogled v spise je torej dopustiti, ako ne govoré očitno proti temu javni oziri in ako niso tretje osebe upravičene zahtevati, da ostanejo dotični spiski tajni.

Kedar je naposled pooblastila stranka svojega pravnega zastopnika glasom danega občega ali posebnega pooblastila za sprejemanje vročeb, tedaj bode v dotični obravnavi vse vročbe, ki so namenjene stranki, dostaviti njenemu pravnemu zastopniku, v kolikor ni neposredno uradovanje ž njo potrebno iz javnih ozirov.« —

Tako se glasi ta najnovejši ukaz ministrskega predsednika kot voditelja politične uprave, ki je vzbudil pred vsem tudi v odvetniških krogih mnogo zadovoljnosti, posebno kar se tiče določeb glede vpogleda v spise in pa dostavljanja rešil.

Nam pa se zdi najvažnejša druga točka ukaza, ki se bavi z utemeljitvijo odločeb, torej s tistim vprašanjem, ki je gotovo najbolj potrebno preosnove. Tu je izraženo načelo, da treba vse odločbe, kjer je kaka stranka prizadeta, utemeljevati, ne izvzemši odloke, ki izhajajo iz prostega izprevida. To je odločen korak naprej. Idealno načelo bi bilo, ko bi se vse odločbe in odredbe političnih oblasti utemeljevale, toda to bi, kakor je dr. pl. Köber v svojem odgovoru na interpelaciji poudarjal, škodovalo hitrosti političnega uradovanja, ki velja že od nekdej za eno glavnih vodil v upravnem postopanju, in ki je tu že dolgo bilo, predno je prenesel civilnopravdni red to načelo na sodišča.

Kar se tiče vpogleda v spise, se nam zdi radost in zadovoljstvo odvetnikov malo prenačljena. Ako premotrujemo natanko nove določbe, opazimo, da so jako previdno stilizovane, in da ne prinašajo mnogo novega. »Zahteve sedanjosti« so jako prožen pojem; kot posebna kautela pa so še dodani »javni oziri.« Slej kot prej odvisi vpogled v spise od prostega izprevida predstojnika. Iz govora dr. pl. Körberja je posneti, da bi proti neutemeljeni zavrnitvi glede vpogleda v spise stranki bila pripuščena pot pritožbe na višje inštanice.

Na polju upravnega postopanja nam nedostaje docela tako obširnih in podrobnih določeb in vodil, kot jih ima pravosodje v svojem civilnopravdnem redu. Zato pa moramo pozdravljati vsako

šo tako majhno delo na tem polju. In to storimo tudi s posebnim veseljem pri tem najnovejšem ukazu dr. Körberja, ker se nam zdi, da je to res, kakor se zatrjuje, le začetek velikega dela, ki ga ministrstvo za notranje stvari po naročilu ministrskega predsednika že jako natanko — proučava.

K.

Za organizacijo slovenskega odvetništva.

(Poročilo dra. V. Krisperja na II. odvetniškem shodu v Ljubljani dne 25. oktobra leta 1903.)

Čast mi je staviti sledeči predlog:

Shod slovenskih odvetnikov sklene osnovati zvezo vseh slovenskih odvetnikov kakor društvo, katero bo imelo namen varovati pravice odvetniškega stanu in korist slovenskih strank, posebno pa potegovati se za enakopravnost slovenščine v vseh uradih, katero se naj dalje tudi peča z nasvetovanjem zakonskih prememb in novimi načrti, v kolikor to zahteva interes slovenskega naroda.

V pojasnilo sledeče : Leta 1898. vršil se je v Ljubljani prvi shod slovenskih odvetnikov. Pečal se je v prvi vrsti z razmerami pri višjem deželnem sodišču v Gradcu in se je potegoval za enakopravnost slovenščine pred to inštanco. Doseglo se ni vsega, pač pa doseglo se je eno: Slovenščina je strankam dopuščena pred viš. dežel. sodiščem Gradcu, — in to je uspeh!

Prvi slovenski odvetniški shod je pa zidal tudi podlago za današnji drugi shod, — in tudi to je uspeh!

Kot važno ilustracijo za ĩupravičenost naših namenov pa ne morem prezreti, da se je vršil meseca marca l. 1900. na Dunaju velik shod odposlancev vseh odvetniških zbornic Avstrije pri katerem je bila tudi udeležena naša kranjska odvetniška zbornica. Zgodilo se je to takrat, ko so se o priliki vpeljave novega civilnega procesa pojavile v justičnem ministrstvu in pri sodiščih tendence, ki so bile popolnoma sposobne moralno in materijalno degradirati odvetniški stan. Takrat se je dvignilo vse

avstrijsko odvetništvo kakor en mož in varovalo z občudovanja vrednim naporom interese in prerogativo odvetništva. Energija, duhovitost in brezobzirna satira tega shoda mi je ostala tako globoko v spominu, da ga ne bom pozabil nikdar.

Tudi ta shod je imel svoj intenzivni uspeh. Justični minister je na tem shodu sam izjavil, da mu je zaželjena prilika zastopnike odvetniškega stanu zagotoviti, da je justična uprava o visokem pomenu odvetniškega delovanja za vesoljne pravne razmere prepričana.

Nam nasprotne tendence so se v prav kratkem času oblažile in danes lahko s ponosom konstatiramo, da smo srečno pretrpeli krizo civilno-procesualne reforme. »Domini litis« sicer nismo več, ostali pa smo še »domini« pred ograjo sodišča. Da smo si ta ugled zavarovali, to je uspeh imenovanega avstrijskega odvetniškega shoda.

Ako torej vprašamo, je li pripisovati odvetniškim shodom pomen in upliv, moramo temu odločno pritrrditi. Odvetniški shod upliva moralčno na vse udeležence. Solidarnost in zaupanje v medsebojno pomoč daje vsakemu posamezniku nov pogum za daljno dosledno delovanje. Odvetniški shod pa mora tudi imeti moralen upliv na takozvane merodajne kroge, ker moč odvetništva je posebno na Slovenskem globoko in trdno zasidrana v narod, in čez besedo odvetniškega shoda se ne more meni nič tebi nič preiti na dnevni red.

Interesantno je, da sta oba imenovana shoda — zaradi tega omenil sem tudi dunajskega shoda — izprevidela, da je treba upliv takega shoda prolongirati s tem, da se ustvari stanovska organizacija interesiranega odvetništva.

To je sklenil tudi naš odvetniški shod leta 1898, kateri je kot četrto točko sprejel resolucijo, da se ima ustanoviti zveza slovenskih odvetnikov. Da se ta sklep do danes ni izvršil, to imamo v prvi vrsti zahvaliti okoliščini, da je prišla ta točka kot zadnja na vrsto, in da nismo imeli več časa debatirati obširno o njej. Da se pa ta točka osigura, zato smo jo postavili danes na čelo dnevnemu redu, in to pot mislim, da bo šlo.

Tudi dunajski odvetniški shod sklenil je stalno delegacijo, toda že takrat so češki odposlanci poudarjali, da se zamore ta dunajska delegacija pečati le s splošnimi stanovskimi vprašanji,

da se mora pa en del te naloge prepustiti odvetnikom posameznih kronovin.

Ako torej ustanovimo posebno organizacijo za slovenske pokrajine, je ta organizacija popolnoma opravičena.

Znano vam je, veleč. gospodje kolegi, da je štatut odvetniških komor tako zastarel in tako oficijalen, da komore same niso sposobne varovati vseh interesov svojih članov. Vrhutega imamo mi slovenski odvetniki zaslonbo edino le v odvetniški komori kranjski.

Slovenski narod je pa v svojem pravnem in kulturnem življenju že danes enota. Narodnost namreč nikakor ni le jezikovna kompanija, ona je skupina, katero vežejo posebni gospodarski in kulturni narodni interesi in katero veže še posebna vera in zaupanje v eno skupno boljšo prihodnjost. Zaradi tega je popolnoma umestno in pravilno, da se za slovenske dežele ustanovi posebna odvetniška organizacija.

Da se pa bode razumel naš namen, dovolite mi, da se v kratkih potezah oziram na pomen odvetniškega stanu sploh, na njegov pomen v Avstriji in na njegov poseben pomen za slovenski narod!

Kdor pripozna, da se ima pravica v državi ščititi in braniti, ta bode tudi pripoznal, da je potreben odvetniški stan; državljani, neuk zakonom, se sam braniti ne more in tu je odvetnik, ki mu posoja orožje za obrambo. Zaradi tega sega odvetništvo v vesoljne razmere življenja, zaradi tega mu je dolžnost zanimati se za vse pojave življenja, ne samo za privatne, temveč tudi za javne, ker obojni so si med seboj v tesni zvezi. Ta poklic, ta pravica se odvetnikom v vseh kulturnih državah pripoznava.

Ako bi mi hotel kdo ugovarjati, preberem mu to, kar pravi odvetnik Liouville v svojem brevirju za odvetnike. Tu se najde poglavje: »Patrie« — domovina, ki se glasi: »Naj odvetnik nikdar ne pozabi, da je tudi državljani; to je tolažba nam odvetnikom, da ko se poslavljamo, nas bode namestila generacija krepka in vredna, da nam bode pribojevala slobodo in ko jo bode izvojevala, naj slobodo trezno in stanovitno ohrani za vselej.«

Tako piše odvetnik Francije, one dežele, kjer je odvetništvo doseglo največjo moč, največjo slavo. Rekel bi, da ima odvetniški

stan takoj za Francijo v Avstriji najmočnejšo pozicijo. V naši ljubi Avstriji bile so razmere vedno tako težavne, da smo se morali boriti proti tesnosrčni in kratkovidni birokraciji, da smo se morali dan za dnevom boriti za svoje zasebne in javne pravice. Tako je postal odvetnik ljudstvu potreben in on je dajal tudi javnemu življenju uplivne može.

Posebno pa je postal na slovenski zemlji odvetnik eden najvažnejših faktorjev. Odvetnik branil je pravice posameznika pred državno upravo, ki je bila Slovencu neprijazna, da, naravnost sovražna. Odvetnik je bil tisti, narod slovenski!, ki je tebe varoval v tvojih zasebnih in javnih pravicah; odvetnik je bil tisti, ki ti je že pred desetletji vstvarjal in razvijal gospodarske in finančne zavode, ki so tebi danes najboljša opora; odvetnik je bil tisti, ki te je proslavil v neumrjočih pesmih; odvetnik ti je spisal pravni brevir v knjigi »Slovenski pravnik« in slikal tvojo podobo v svojih povestih; odvetnik je bil od nekdaj najmočnejši steber v tvojem političnem boju, on ti bode močna in zvesta podpora tudi za naprej!

Ker je slovenski odvetnik storil to svojo dolžnost, zamoremo danes ponosno konštatirati, da vživa odvetniški stan na slovenski zemlji veliko zaupanja in da stoji za njim velika in neutrudljiva narodova moč. Ravno zaradi te pozicije se glas današnjega odvetniškega shoda ne bode dal prezirati in njegov upliv se bode pokazal prej ali slej.

Mi smo torej popolnoma legitimirani in opravičeni si ustvariti svojo organizacijo, kakor jo danes predlagamo in legitimirani smo tudi potegovati se za pravice slovenskega jezika.

Enakopravnost slovenščine v uradih ni noben larifari, noben šport, kakor naši nasprotniki mislijo, enakopravnost jezika je integrujoči faktor dobre uprave in dobre justice. Mi danes že zavzemamo tako stališče, da smemo zahtevati dobro justico in dobro upravo, ker je to važen pogoj kulturnega in narodnega napredka. Za nič in slaba sta oba, če uradnik ne razume stranke in če ta njega ne razume, nič ni tako sposobno demoralizirati in ponižati narod, kakor preziranje in zaničevanje njegovega jezika v uradu, to bi ga res dovedlo do inferiornosti, — da se to ne bo zgodilo, zato hočemo skrbeti mi.

Po teh splošnih opazkah so vam podani razlogi za potrebnost naše organizacije. Izključeno je, gospoda moja, da bi vam danes načrtal ves statut za našo organizacijo, zadostuje naj, da se ta organizacija v principu odobri in sprejme in se glavne tendence pojasni.

Ustanovi naj se zveza slovenskih odvetnikov kot društvo. Člani so slovenski odvetniki in slovenski odvetniški kandidati. Sedež društva je v Ljubljani, kjer se nahaja tudi centralna pisarna. Odbor se sestavi iz članov, katerih večina domicilira v Ljubljani, ostali se bodo izvolili iz slovenskih pokrajin. Delovanje društva bodo nadzorovali in podpirali odvetniški shodi, ki se naj skličejo v Ljubljano vsaj vsako tretje leto.

Namen društva je zastopati koristi in interese slovenskega naroda in varovati pravice odvetniškega stanu. Z dosledno energijo se bode društvo potegovalo za enakopravnost slovenščine v vseh uradih in dajalo bode direktive za to svojim članom.

Prezreti ne smemo, da se po reformi justice bliža reforma uprave. Administrativna reforma je za narodno-gospodarski razvoj tako reizogibno potrebna, da jo bodemo, to upam, še mi doživeli. Reforma justice je bila bolj konservativnega pomena, reforma uprave je eminentno produktivnega pomena. Treba je torej, da bodemo pripravljeni in organizovani, ko pride ta važna reforma na tapet, da se bodemo oglasili in zavarovali pravočasno, ne pa kakor pri justični reformi post festum.

Zveza odvetnikov si bode ustanovila v Ljubljani stalno vodstvo in centralno pisarno, v kateri se osredotoči vse delovanje. Zveza bode imela v vsakem okraju svojega odvetnika zaupnika, ki nam bode vsaj vsako četrletje poročal o razmerah. Tako bodemo imeli v Ljubljani zanesljivo sliko položaja. Posamezni odvetnik bode, če se mu pripeti kršenje jezikovne enakopravnosti, to poročal društvu in društvo bode v njegovem imenu storilo potrebne korake. Društvo si bode pripravilo za kurentne stvari tiskovine in tako bo šla stvar hitro naprej. Istina je, da je posamezni odvetnik, preobložen s pisarniškiimi opravili, večkrat zanemarjal pritožbe o jezikovnih zadevah, sedaj bode pa društvo to redno opravljalo.

Princip naš bo, da imamo svojo zvezo v celem slovenskem odvetništvu, da imamo torej zanesljiv fundament, preskrbeli si

bodemo pa tudi stalne zveze, da pridemo v dotiko z merodajnimi faktorji, tako, da se ministrstvo v bodoče ne bode moglo sklicevati na to, da niso informirani.

Tako bodemo tudi skušali paralizirati ona uradna poročila, ki prihajajo, tako se govori, iz Ljubljane in Gradca na Dunaj, in ki, tako se pravi, slovenski stvari toliko škodujejo.

Izprevideli ste torej, gospoda moja, da je taka organizacija za odvetniški stan popolnoma sposobna spraviti naše tendence v enoto in sistem in to bode dovedlo našo pravično stvar do gotove zmage prej ali slej.

To pa moram naglašati, da bode društvo stalo na strogi objektivnosti, nastopalo bode, ako treba, proti uradom, ne proti osebam, osebnosti nas ne brigajo in tudi vsakdanja politična borba ni naša stvar. Le tako si bomo pridobili kredit.

Simpatij, gospoda moja, si pri naših nasprotnikih sicer ne bomo pridobili, pač pa spoštovanje, in spoštovanje je več vredno kot simpatija.

Danes, ko krstimo naše društvo, vam priporočam kot najboljšo geslo:

»Neminem laede! neminem time!«

(Dolgo trajajoče burno odobravanje.)

Za ravnopravnost na slovenskem Koroškem.

I.

(Poročilo dra. F. Müllerja na II. odvetniškem shodu v Ljubljani dne 25. oktobra 1903. I.)

Ni še minulo pet let, odkar je na zadnjem odvetniškem shodu gospod poročevalec iz Koroške dr. Kraut omenil, da se pri sodiščih na Koroškem ravnopravnost slovenščine teoretično nekako priznava, samo v praksi je nekoliko slabše. To je bilo tedaj in jaz se še sam spominjam, da se je bilo treba večkrat pritožiti radi kršenja jezikovne ravnopravnosti pri naših sodiščih, toda te pritožbe so imele tudi uspeh — in če

so se slovenščine več ali manj nezmožni uradniki kedaj protivili slovenskemu uradovanju, storili so to, priznavajoči pravice slovenskega jezika, v obliki prošnje, češ, da so slovenščine premalo vešči.

To gotovo niso bile slovenskemu uradovanju posebno ugodne razmere in vendar se nam zdijo dandanes, kakor nekake lepe sanje.

Dandanes v napredka polnem dvajsetem stoletju, ko se človeško pravo, humaniteta povečujejo v nebrojnih človekoljubnih institucijah, — ko človekoljubni nazori prodirajo tudi že v razne zakone, dandanes se krši v tem delu naše domovine najprimitivnejša in najnaravnejša človeška pravica, govoriti pred sodiščem, se zagovarjati in zahtevati pravico v svojem materinem jeziku, ki je človeku najbolj znan in prikladen. Mesto da bi se narodnostni boj ublažil, doprinašajo mu celo javni uradi novo netivo in vedno iznova se mora slovensko ljudstvo boriti za bore male pravice, ki so mu po zakonu in pravu že bile zajamčene.

Pod sodna okrožja na slovenskem delu Koroške spada več kot 100.000 Slovencev, ki stanujejo v kompaktnih masah. Član XIX. drž. osnov. zak., večje število ministrskih naredeb in praksa ugotovili so ravnopravnost slovenskega jezika tudi pri sodiščih s slovenskim in mešanim prebivalstvom na Koroškem; zadnji dogodki pa kažejo, da se danes vkljub vsemu temu sistematično premišljeno in dosledno zanikuje vsaka pravica slovenskega jezika pred sodiščem. Slučaji, na katere se naslanjam, so vam gotovo po večini znani, dovolite mi torej, da jih le nekaj in na kratko označim.

1. Pred okraj. sodiščem Velikovec, v katerem okrožju stane 22.226 Slovencev in le 5365 Nemcev, se meseca avgusta t. l. v pravni stvari Cb III/3 ni mogla vršiti obravnava, ker je dotični sodnik izjavil, da pri tem sodišču ni najti nobenega slovenščine zmožnega sodnika. Ta zadeva se je potem poravnala izvenpravnim potom.

2. Pred istim okrajnim sodiščem vršila se je meseca septembra neka kazenska obravnava (U 327/3); navzlic protestu obdolženca se je samo nemško protokoliralo in nemško obravnavalo. Ker se je pa dotični Slovenec, samo pro foro eksterno

povem, da je bil pristen Korošec, vzlic temu slovensko zagovarjal, bil je poklican neki kancelist za tolmača, akoravno je bil neprisežen, in je obdolženec temu ugovarjal.

3. Če mogoče, še bolj drastičen slučaj pripetil se je koncem septembra pri c. kr. okrajnem sodišču v Rožeku, v čigar področju stanuje po zadnjem ljudskem šteju iz 1900. leta 7414 Slovencev in samo 1060 Nemcev. Menda mi ni treba razlagati, kako se šteje pri nas na Koroškem, in vkljub temu ima ta okraj 7krat več Slovencev, nego Nemcev. Pri tem sodišču je šel sodnik tako daleč, da je navzlic temu, da sta bila tožitelj in toženec Slovenca, da je bila tožba in nje rešitev slovenska, kratkomalo takoj ob pričetku razprave sklenil, da se bo nemško obravnavalo, protokoliralo, to pa radi tega, ker — čujte in strmite — on, kot sodnik, ni vešč slovenščine, med tem, ko je zastopnik tožiteljev, kakor je sodno znano, vešč nemščine. Ko se mu pa zastopnik tožiteljev le ni udal, pretil mu je najprej z resnimi posledicami, potem pa poklical nekega kancelista za tolmača, čeravno le-ta ni bil kot tak zaprisežen. Navzlic protestu skušal je obravnavati z njegovo pomočjo, samo da je kancelist pri tem tolmačenju opešal in izjavil, da zna premalo. A naš sodnik je znal tudi v tem slučaju imenitno varovati ugled sodišča. Kratkomalo prenese obravnavo, češ, da bo poiskal drugega tolmača — stroške pa naloži zastopniku tožitelja, ker je on s tem, da se je branil nemško govoriti, zakrivil preložitev obravnave. To je suho dejstvo, a zastonj iščem po izrazu, katerega bi naložil takemu postopanju.

4. A gremo dalje: Okrožje c. kr. sodišča Svinec veljalo je do sedaj vedno za okrožje z jezikovno mešanim prebivalstvom in pri zadnjem ljudskem šteju so našeli v eni občini še kompaktno stanujoče Slovence. Navzlic temu je zavrnilo koncem septembra tamošnje c. kr. okrajno sodišče slovensko tožbo Slovenca proti Slovencu, češ pri okr. sodišču Svinec je zgolj nemščina sodni jezik.

5. Vzklicni kazenski senati pri celovškem deželnem sodišču so tudi samo za slovensko govoreče stranke zastavljeni deloma s svetniki, ki ne razumejo slovenski; tako se je n. pr. 1. okt. vršila obravnava, pri kateri sta bila zmožna slovenščine samo 2 sodnika. Če sodnik slovensko stranko razume ali ne, to se torej ne vpraša; ako se pa ve, da zna stranka tudi malo nemško,

se ji čisto navadno s sodnim sklepom prepove govoriti slovenski. Tudi to se je zgodilo v zadnjem času pri c. kr. okrajnem in deželnem sodišču v Celovcu. Kar je zaman poskušalo graško nad-sodišče v gotovo bolj nemškem mestu kakor je Celovec, se upajo z mirno vestjo proizvajati sodišča na slovenskem Koroškem.

Da se seveda tudi druge, kakor slov. eksekucijske vloge rešujejo le nemško, omenjam le mimogrede: taki in enaki slučaji se dogajajo dan za dnevom na slovenskem Koroškem, na ta način se daje brca narodnim pravicam — o teh že sploh ni možno govoriti — ne, brca se daje najprimitivnejšim človeškim pravicam. To pa navzlic členu XIX. drž. osnov. zakona, navzlic temu, da se je že z ministrsko naredbo z dne 29. okt. 1850., št. 13.553, proglasilo v dež. zakoniku za Koroško slovenščino za »sodni jezik«.

Dalje je pa bila istotaka raba slovenščine v slovenskih in jezikovno mešanih okrajih vojvodine koroške zagotovljena, še predno je bila nje enakopravnost ustavno zajamčena, z naredbami pravosodnega ministrstva z dne 15. marca 1862. št. 865, z dne 10. okt. 1866. št. 1861., z dne 5. sept. 1867. št. 8536/9396.

Četudi je potem člen XIX. drž. temeljnega zakona odstranil v tem oziru vsakoršni dvom, se je z naredbo pravosodnega ministrstva z dne 18. aprila 1882. št. 20.513 ex 1881, ki je tudi za slovenske dele Koroške izrecno veljavna, naročilo, da je prejšnje jezikovne naredbe vedno bolj ekstenzivno vporabljeni. Posebno poudarja in naroča ta naredba, da se uporaba slovenskega jezika ne sme več smatrati samo kot pripomoček v sili (namreč samo tedaj, če stranka nemško zna), — ampak kot zajamčena pravica. Ta odstavek pač jasno dovolj prepoveduje sodnikom — mučiti stranko in uplivati na njo z izpraševanjem, če li zna par besedic nemško ali ne.

To so pojasnile še naredbe pravosodnega ministrstva z dne 21. julija 1887. št. 12.118, z dne 11. junija 1888. št. 6556, z dne 20. marca 1889. št. 5340 in specialno za deželno sodišče v Celovcu z dne 24. novembra 1895. št. 20.486.

To so torej zakoniti predpisi, na katere so bila do sedaj vezana sodišča v slovenskih okrajih Koroške; razen tega je § 13. obč. sod. r. z dne 1. majnika 1781. zb. prav. zak. šte. 13 še vedno pravoveljaven in tudi novi civilni pravdni red vsled

principov ustnosti in neposrednosti postopanja kar naravnost zahteva daljno razširjenje slovenskega uradovanja.

Pri sodiščih Celovec, Borovlje, Rožek, Beljak, Šmohor, Podklošter, Trbiž, dalje Velikovec, Dobrlavas, Železna Kaplja, Pliberk, Svinec in Št. Pavel je bila pravica slovenskega uradovanja v praksi že pripoznana in so se pri večini teh sodišč opetovano že vršile docela slovenske obravnave popolnoma mirno in enostavno. Ako se dajo sedaj slovenščini take brce, se pravi to pač: s silo vlačiti politiko v sodno dvorano in odvzeti ljudstvu vsako zaupanje v nepristranstvo in pravico. Tako postopanje razburja in poostruje politični boj v času, ko nam je bolj kot kedaj potreba miru in sprave. Takšno postopanje odtuja narode in poveča že itak veliki propad med njimi še bolj, skratka: takega postopanja ne moremo dovolj ožigosati. Kako tako postopanje slovensko ljudstvo demoralizuje, kaže marsikak slučaj.

Opetovano se je že pripetilo, da slovenska stranka, ki naroča prej zastopniku slovensko zastopanje, na nemško izpraševanje sodišč začne se ubijati z nemščino in dá tako povod nemškemu protokoliranju. Pred nekaj dnevi se je zgodil v Celovcu sličen slučaj, in ko potem zastopnik vpraša stranko, zakaj se je trudila z nemščino, ko ji vendar materni jezik lažje teče, mu odgovori: »Veste, za drugikrat!« Da, za drugikrat — zamere se boji pri sodniku in to je za sodnika slabo znamenje. Izvestni gospodje in nemško-radikalni časniki imenujejo sicer take slučaje blamaže slovenskih zastopnikov, v svoji — recimo — kratkovidnosti pa ne morejo ali nočejo opaziti, da ravno tisti ljudje, ki se, čeravno ne znajo dobro nemško, sodniku podajo, in se z nemškim govorom trudijo — sodnika in njegovo postopanje najbolj obsodijo s tem, da mu nekako pravijo: jaz se te bojim; če slovensko govorim, znaš ti soditi krivično. To je blamaža sodnika — in slabo znamenje za naše toliko hvalisane sodne razmere.

Z ugovori nekaterih radikalno-nemških kričočev, da koroški Slovenci pismene slovenščine ne razumejo, da na Koroškem pismena slovenščina ni v deželi navaden jezik, ker se ne ujema z ondotno govorico, se ne bom pečal, ker so tako obrabljeni, stari in bedasti, da se nam tisti, ki morajo to čitati in poslušati, samo smilijo. Najboljši odgovor je dal tem kričačem slovenski poslanec

Grafenauer v deželnem zboru v Celovcu s tem, da jim je prečital dolgi slovenski volilni oklic, katerega so izdali radikalni Nemci sami za nemško mesto Celovec in okolico, in sicer v popolnoma pravilni pismeni slovenščini.

Tedaj je bila torej slovenščina in celo pismena slovenščina v mestu Celovcu navaden jezik, takrat ni trpel takoimenovani nemški značaj Celovca?! Ni torej sedanje razburjenje nekaterih nemških kričočev zgolj politično komedijantstvo!

Glede oporekanja, da prebivalci Koroške pismene slovenščine ne umejo in da ta zaradi tega ne more biti v deželi navaden jezik, dovoljujem si samo kratko omeniti, da se je slovenski idijom na Koroškem prišteval vedno k slovenščini in da so se glasom ljudskih štetij oni prebivalci Koroške, ki govorijo koroško-slovensko narečje, prištevali vedno k Slovencem.

Poleg tega se poučuje v slovenskih in utrakvističnih ljudskih šolah in istotako na celovski in beljaški gimnaziji ter celovškem učiteljišču pismena slovenščina po slovenskih učnih knjigah, ki so za te šole na Koroškem aprobeirane od visokega c. kr. načelnega ministrstva.

Na Koroškem je mnogo denarnih zavodov in več občin, pri katerih se uraduje izključno v pismeni slovenščini. Na Koroškem je precej čitalnic in pevskih zborov, kjer se čita in poje v pismenem slovenskem jeziku; v Celovcu ima svoj dom slovensko društvo, kateremu Nemci nimajo para, namreč družba sv. Mohorja, ki samo na Koroškem razpošlje svojim več kot 6000 broječim udom nad 36.000 slovenskih knjig; v Celovcu izhaja časnik »Mir«, ki ima svoje naročnike ponajveč na Koroškem v tisočernih eksemplarih, skratka: slovenščina je bila v deželi navadni jezik in je; preko tega dejstva pomaga le zlobnost ali nevednost.

Manever, katerega mislijo uprizoriti izvestne glave, je jako prozoren. Pismena slovenščina ni v deželi navaden jezik, torej nima nikjer nobene pravice. Tako modruje glavni akter čisto resno v neki vlogi na c. kr. deželno sodišče v Celovcu. V deželi navadni jezik, za katerega pa še ni iznašel imena, ker »vindiš« imenujejo slovenščino tudi v obče, je jezik zase. (Torej je v Avstriji še več jezikov. Uboga Avstrija!) Čeravno pa je to jezik

zase, ni kodificiran in se ne more rabiti pri sodiščih. Pravico sodnega jezika ima po tej logiki edinole nemški jezik.

Nas seveda čisto nič ne briga, kako se ti ljudje med seboj zabavajo, nam je tudi vseeno, če imenujejo med sabo ministrske ukaze »cunje«, kakor je to storil pred kratkim nemškonacionalni profesor v deželnem zboru koroškem, toda pri sodiščih, tam, kjer se gre za blagor, za srečo in nesrečo slovenskih strank — tam ne pustimo uganjati takih predpustnih šal.

Označil sem, kako postopajo sodišča na Koroškem; ne morem pa drugače kakor trditi — da se to podpira z višjega mesta v Gradcu in to v prvi vrsti pri imenovanjih. Tudi v tem oziru se dela s slovensko Koroško — kakor s kako prusko provincijo. Ne mine imenovanje, katero bi ne bilo nov udarec ravnopravnosti. Že prej sem omenil par sodišč, katerih okrožja so po ogromni večini slovenska, in vendar so sodni uradniki absolutno nezmožni slovenskega jezika.

Tako je v Pliberku — sodni okraj je skoraj docela slovenski — slovenščine docela nezmožen adjunkt, takisto v Dobrli vesi. V Beljaku — sodni okraj je mešan — ni nobenega slovenščine zmožnega sodnika in tudi v Borovlje je bil imenovan sodnik, ki ni večč slovenskega jezika. Pri deželnem sodišču v Celovcu sta samo en nadsvetnik in en svetnik slovenskega jezika v pisavi in besedi popolnoma večča, med tem ko dva pač slovensko razumeta, a pisave nista zmožna, dva pa, akoravno sta kvalificirana za slovenščino, je ne umeta. Še slabše je pri okrajnem sodišču v Celovcu.

In tako vidimo pač po celi deželi nastavljene uradnike, ki so kvalificirani za slovensko uradovanje, toda le — na papirju. V praksi uradujejo slovensko tako, da izjavljajo, da nič ne znajo, in z nalaganjem stroškov in s sodnimi sklepi skušajo doseči nemško uradovanje.

Tako je sedaj, preskrbljeno pa je v tem oziru tudi za prihodnost.

Tudi pri celovškem dež. sodišču je justična uprava osnovala vzgojevališče za jezikovno kvalifikovane nemške uradnike, tako imenovane »Schwindelkurse«, ki strašijo posebno na Štajerskem.

Nemški gospodje, ki obiskujejo kurz za slovenščino, so kmalu razumeli, za kaj se gre. Za poskus učenja slovenščine so

jim na razpolago uradne ure in nagrade od 200—300 K. Kako lahko se toraj dobi kvalifikacija za slovenski jezik, posebno ker jih poučuje učitelj, ki niti zato ni izkušen, in ki je izdal neko slovensko-nemško vadnico za ljudsko šolo, katero je moral potem slovenski profesor javno popraviti. To so po tem sistemu bodoči, za slovensko uradovanje kvalificirani sodniki! Da je teh slovenščina nerazumljiva, rad verjamem, in da si bo kmet, če zna le deset besed nemško, pomagal rajši s temi in s prsti, to je tudi umevno! Taki gospodje pač pačijo naš jezik semtertja na gorostasen način; to ni nobeno jezikovno znanje, — to je neka od njih sproti ustvarjena brozga, katere res slovenski kmet ne more razumeti. (Klici: To je tista novoslovenščina!)

Nekaj se mi pa, slavna gospoda, pri vsem tem postopanju vidi najgrše in to je neodkritosrčnost in hlimba, ki vse to preveva. Na eni strani tisti humbug s slovenskimi mesti, na katera bi moral priti le slovenščine popolnoma zmožen sodnik, katera pa zasedajo po večini gospodje, ki so kvalificirani le na papirju. Na drugi strani kurzi — za pomnoževanje slovenščine zmožnih uradnikov, v resnici pa samo štipendije za nemške avskultante in nekako vrata za najlepša mesta — in to vse, ne da bi se od obiskovalcev za to kaj zahtevalo. Na Dunaju se bo poslancem odgovorilo: »ta gospod je kvalifikovan« — na Koroškem pa bo zapovedal isti gospod slovenski stranki: Ti moraš nemško govoriti, ker jaz slovensko ne znam itd.

Takšne so torej justične razmere na Koroškem in občudovati moramo tistega, ki v interesu svojih strank in v interesu vobče neutrudljivo zahteva to, kar je koroškim Slovincem že zajamčeno po praksi, v zakonu in naredbah. Smešen je v tem oziru ugovor, da on ne pozna Koroške in torej le usiljuje tuje nazore. On ne, — on se je že šolal na Koroškem, izvršil tam sodno prakso in pozna v večletnem občevanju tamošnje ljudstvo bolj, kakor marsikateri nemški »privandranec«. Sicer pa justična uprava naj nikari ne misli, da bo ostal sam, da ga more onemogočiti; ne glede na to, da stojijo za njim vsi slovenski odvetniki, vse slovensko ljudstvo, je pripravljeno že par drugih odvetniških moči, ki bodo v kratkem zasedle razne slovenske kraje. Tudi ti bodo zahtevali isto, kar sedaj dr. Brejc, ker so to naravne in že davno uveljavljene in zajamčene nam pravice. Mi

tirjamo te pravice in ne bomo odnehali, dokler se nam ne ugodí! (Dolgo trajajoče ploskanje.)

II.

(Govor dra. J. Brejca, odvetnika v Celovcu.)

Samo par kratkih besedi mi dovolite dostaviti koroškemu referatu, ki ste ga ravnokar slišali.

Ko sem g. dru. Müllerju dajal podatke za njegovo izvrstno poročilo, nisem bil še čisto brezpraven, temveč se je splošno v jezikovnem oziru z menoj postopalo vsaj prilično in približno tako, kakor glasom poročila g. drja. Hrašovca postopajo štajarska sodišča napram slovenskim odvetnikom. Vsaj govoriti sem še smel slovenski in vsprejemal sem tudi še na slovenske vloge rešitve v slovenskem jeziku.

Danes smo že za etapo nazaj — prišli smo popolnoma na psal!

Izšla je v najzadnjem času **tajna jezikovna naredba** te vsebine, da se s slovenskim odvetnikom, ker notorično zna nemški, in sploh s slovenskimi strankami, ki razumejo tudi blaženo nemščino, nič več ne govori in ne posluje v slovenskem jeziku. (Velikanska senzacija med zborovalci, klici ogorčenja: »Oho!« »Ni mogoče!« »Kaj? ali res?«) in da se govori slovenski samo še s tistimi strankami, ki nemščine prav nič, niti za silo ne znajo! (Klici: »Kdo je izdal tako naredbo?«) Avtorja te tajne odredbe ne vem imenovati — skoraj gotovo pa je graška, tudi njenega datuma ne vem, vem pa in z vso sigurnostjo lahko izpričujem tu pred javnostjo, da je izšla!

Po tej odredbi dobi sodnik — seveda tudi tak, ki mu je slovenščina španska vas — pravico, slovenske stranke inkvirirati in jih glede znanja jezikov preskušati kakor kak profesor jezikov in izreči potem merodajno sodbo tudi in puncto obravnavnega jezika! (Klici: »škandal!«)

Da označena odredba res obstoji, o tem so me poučili dogodki zadnjih dni in opazovanja, ki jih ne morem priobčiti javnosti.

Naj Vam navedem samo par značilnih vzgledov!

Za slovensko posojilnico sem vložil menično tožbo v slovenskem jeziku. Deželno sodišče je izdalo slovenski menični plačilni nalog. Na slovenski izvršilni predlog izdalo je isto sodišče slovensko izvršilno dovolilo, okrajno kot izvršilno sodišče pa slovensko dovolilo prodaje. To je bilo vse po stari že udomačeni praksi. Pred par dnevi pa sem na slovenski ustavitveni predlog v isti zadevi prejel nemški »Einstellungsbeschluss!« — Torej, vsa pravda in vsa eksekucija izključno slovenska do zadnjega, a sklep o ustavitvi brez vsakterega zunajega povoda nankrat nemški!

To je bil prvi slučaj, temu so sledili drugi, tako da danes na koroških sodiščih slovenščina in tudi slovenske tiskovine takorekoč zame ne eksistujejo več.

Ko sem prišel na Koroško, poskusili so z nemškimi vabili, da naj pridem vpogledat akte, ki sem jih rekviriral od zunanjih sodišč. Jaz sem se takoj uprl in gospodom dopovedal, da tako ne bo šlo, in dobival sem odtlej taka vabila v slovenskem jeziku. V zadnjem času pa dobivam zopet samo nemške pozive.

Ni potemtakem dvoma, da imamo tajno, slovenskemu uradovanju sovražno naredbo. V tem prepričanju me potrjuje tudi postopanje uradnikov samih, ki to izpremembo v poslovanju opravičujejo s pritiskom od zgoraj, kojemu da se morajo uklanjati!

S to naredbo pa je ravnopravnost, katero so doslej vsaj še teoretično priznavali, sploh docela in korenito odpravljena, kajti da se hoče govoriti še slovenski s tistimi strankami, ki drugega jezika ne znajo, to ne izvira iz priznavanja ravnopravnosti, temveč je posledica dejstva, ki ga najbrezobraznejša nestrpnost iz sveta spraviti ne more, dejstva namreč, da so še ljudje na Koroškem, ki razun svojega materinega jezika ne znajo nobenega drugega jezika. S takimi ljudmi se mora seveda slovenski — četudi le s pomočjo tolmača — govoriti, ker bi se jih sicer niti zapirati ne moglo. Saj se mora tudi z Lahi govoriti laški, in če pridejo sodišča z Makedonci in Albanci, ki jih je zdaj mnogo v deželi, v dotiko, govoriti se mora ž njimi tudi v njihovem jeziku, ker drugega ne znajo. To pa ni posledica enakopravnosti! Slovenščina je stopila na Koroškem v isto vrsto z laškim, makedonskim in albanskim jezikom,

v vrsto neravnopravnih, v deželi tujih jezikov! (Klici: »Tako je!« »Res je!«)

Gospodje tovariši! Iz povedanega Vam je jasno, kako težaven, obupen je naš položaj na Koroškem. Prosim Vas v imenu trpinov onstran Karavank pomoči, nujne in izdatne pomoči, ker tako ne sme in ne more iti naprej! Zlasti pa Vas prosim, da se izrazite v tem pogledu, kaj je meni storiti v tem boju, kako mi je po Vaši sodbi postopati? Ali naj se bijem nevstrašeno naprej, ali pa naj se umaknem sili in orožje odložim?

Na riziko, ki mi nastane, vsled tega, da se mi nalagajo stroški preloženih razprav in se me na ta način z gmotnim oškodovanjem hoče pritisniti, na to niti ne mislim; pač pa moram misliti na ta slučaj, da me bodo — in to se mi je že namigavalo — radi slovenske govornice disciplinirali in potem, ako se ne bom udal, kot stranko, ki noče razpravljati, kratkomalo kontumacirali (Klici: »To ni mogoče!« »Naj le poskusijo!«) Da, gospoda, pri nas je mogoče vse! In zoper tako postopanje bi ne imel pravzaprav nobenega zadostnega pravnega pripomočka! Zlasti moram vedno misliti na to, da stranke vsled mojega postopanja kake škode ne trpe. Izprošam si torej od Vas, zastopnikov vsega slovenskega odvetništva, direktiv, ker se bojim velike odgovornosti, ki sedaj sloni na mojih ramah, sam nositi, da morda ne zavozim s popustljivostjo ali pa da ne zavozim s preveliko odločnostjo in neomajnostjo. Prosim Vas, da storite v tem pogledu kak formalen sklep ali pa da mi vsaj izjavite svoje mnenje, da bom vedel, kako mi se je ravnati, dokler se viseča vprašanja definitivno in odločno ne rešijo od zgoraj.

In ta rešitev ministrstva nikakor težka ne bo. Potrди in obnovi naj se veljavnost jezikovnih naredb od leta 1862 in 1882 in zabiča sodičem, da se imajo po besedilu, pa tudi po duhu teh naredb ravnati, pa bo voz zopet v pravem tiru.

Gospoda! Ti dve naredbi in zlasti ona iz leta 1882. ste vobče premalo poznani. Redko kdo ju pozna po celi njuni vsebini. Naredba iz leta 1882. je velepomembna za nas, ne toliko po meritorni njeni vsebini, kakor po njeni naravnost klasični motivaciji. V motivaciji te naredbe se pred vsem »expressis verbis« na neutajljiv način priznava, da ima naš jezik pravico

do popolne ravnopravnosti na sodiščih; priznava se sposobnost našega jezika za sodno uradovanje; obeta se kolikor največ mogoče razširjenje slovenskega uradovanja. Končno pravi minister, da pričakuje, da bo razsvitljena praksa od več odprtih potov najboljšega našla in po njem korakala, — in z ozirom na to pravi, da naj se enkrat sodišča vsaj naredbe od leta 1862. strogo drže in jo izvršujejo!

Po jasnem besedilu in smislu te motivacije v jezikovnih naredbah od l. 1862. in 1882. ni videti maximuma naših jezikovnih pravic, temveč oni minimum, ki ga imajo sodišča strogo respektirati, in ki ima služiti za podlago daljnemu razvoju v smislu in v smeri razširjenja teh pravic do končne popolne ravnopravnosti.

Kako se ti naredbi dejanski izvršujeta, vam kaže položaj na Koroškem! Tu se je našla »razsvitljena« praksa, ki je pokazala slovenskemu jeziku pot — iz sodne dvorane ven!

Sicer pa to nikakor čudno ni, ako se pomisli, da velika večina onih sodnikov, ki bi po svoji službi morali slovenščine biti popolnoma zmožni, je ali prav nič ne znajo, ali pa jo le za silo tolčejo. (Klic: Res jel!) Ali ni pravi škandal, ako se na tako zvana slovenska svetniška mesta imenuje tudi Nemce, če le obljubijo, da se bodo v teku enega leta slovenščine naučili?! (Splošen smeh in ogorčenje; mejklici: »Čujtel!«) Vsakdo vé, da se tak gospod — zlasti potem ko je že enkrat svoj cilj dosegel — slovenščine ne bo učil, naučil pa že celo ne. Justična uprava sama sebe s takimi imenovanji slepi. Posledice takih imenovanj za pravosodje so pa naravnost pogubne in strašne. Taki jezikovno »kvalifikovani« gospodje sede potem v slovenskem senatu in sodijo slovenske stranke, pred njimi se pledira slovensko. Človek gre pred tako sodišče pravice iskat z občutki onega, ki gre pod vešala v veseli zavesti, da se mu hujšega ne more zgoditi, kakor da ga obesijo! In vrhtega so ti gospodje še sami reveži, ker se dolgočasijo na razpravah, ki jih ne interesujejo, ker jih — ne razumejo. Ali je potem čudno, če mrzijo slovensko uradovanje in če je skušajo kar največ omejiti?

Na deželnem sodišču v Celovcu imamo samo dva slovenščine v besedi in pisavi res popolnoma zmožna sodnika; dva

druga jo le za silo razumeta, tako da, ako me zelo pazljivo poslušata in se jaz potrudim kar največ mogoče razločno in priprosto pledirati, smem upati, da me razumeta; potem so še trije menda »kvalifikovani« svetniki, ki pa slovenščine ne znajo prav nič. — Avskultanta ni enega, ki bi bil slovenščine vešč!

Na okrajnem sodišču v Celovcu tudi ni dosti boljše. Vender bi tu slovensko uradovanje ne delalo posebnih težav, ako bi bila volja in ko bi sodniki smeli. V zadnjem času sem na tem sodišču zasledil celo enega graškega kurzovca, ki zna še dosti dobro slovenski diktando pisati. Bilo je to o priliki, ko sem bil v neki kranjski pravdni zadevi za pričo zaslišan. Zahtevalo se je od mene najprvo, da moram nemški izpovedati; ko pa se le nisem hotel udati, je dotični sodnik, ki je sicer izvrstna duša, hitel predsednika vprašat, kaj mu je storiti. Čez precej časa pride nazaj in vesel mi naznani: »Bomo pa slovenski naredili!« (Splošen smeh po dvorani.) Revež je bil vesel, da je vstregel meni, odgovornost navzgoraj za to »uslugo« pa odvalil na predsednikove rame. Potem sva šla zapisnikarja iskat. Dobila sva »kvalifikovanega« pisarja, ki pa se je vidno prestrašil, ko mu je sodnik rekel: »Vi znate slovensko!« Kvalifikovan je in sedi na mestu, ki bi ga moral imeti Slovenec. Takih eksemplarov je pri nas na Koroškem »na tucate« videti; saj pri kompetencah vsak zna slovenski; spoznaš jih še le, ko jim treba pokazati, da res kaj znajo. No naš »kvalifikovani« se je to pot še dobro izrezal, pokazal nama je prej omenjenega kurzovca, in s tem je bil rešen. Kurzovec pa je slovenski zapisnik potem res prav dobro pisal — po mojem diktandu. (Smeh.)

Take so naše sodne razmere na Koroškem; sedaj mislim, da imate popolno podobo o njih. O ravnopravnosti slovenščine ni ne duha ne sluha več, samo trpi se jo še tam, kjer absolutno drugače ne gre. Kdor le količkaj nemški razume, se na sodišču ne sme več gerirati kot Slovenec!

Gospoda! V kritičnem položaju smo, ob robu stojimo popolnega propada! Zato Vas prosim in rotim: »Pomagajte nam, kakor veste in znate!« (Živahno ploskanje in odobravanje.)

O ravnopravnosti na slov. Štajerskem.

(Poročilo dra. J. Hrašovca na II. odvetniškem shodu v Ljubljani dne 25. oktobra 1903. l.)

Mislím, da bodem svoj referat najlozže razdelil na tri dele. Prvič Vam hočem neliko popisati štajarske justične razmere, ker sem prepričan, da Vas bode ta opis zanimal, drugič Vam hočem na kratko povedati vzroke, zakaj da smo tako daleč prišli, in tretjič nasvetovati nekatere predloge, ki mi pridejo iz srca, dasi ne vem, bodo li se Vam zdeli umestni ali ne. Govoril bodem posebej o uradovanju v civilnih in sicer v prepirnih in neprepirnih zadevah, dalje o uradovanju v kazenskih zadevah.

Kar se tiče civilnega prepirnega postopanja, smo mi slovenski odvetniki nekaj dosegli, ker smo takoj iz početka, ko je novi civilnopravdni red stopil v moč, sami poklicanim oblastvom naznanili, da sploh ne bodemo sodelovali in sploh nobenega zapisnika podpisali, ako se ne bo strogo ravnalo po jezikovni enakopravnosti, ako se ne bodo zapisniki zapisovali v slovenskem jeziku; dosegli smo, da se v tem oziru slovenski uraduje. Praksa je sicer različna. Mi imamo nekatera sodišča, ki delajo slovenske zapisnike, kadar je tozba slovenska; v tem zapisniku zapisujejo vse slovensko, tudi to, kar nemški odvetnik govori; druga sodišča spet rabijo nemške tiskovine, zapisujejo izjave dotičnih strank v tistem jeziku, katerega se dotična stranka poslužuje. Vendar je to načelo pripoznano samo, kadar je slovenski odvetnik zraven. Kadar slovenskega odvetnika ni, se velikokrat drugače zgodi. Mi imamo mnoga sodišča, pri katerih se v takih slučajih dosledno nemško uraduje. Kadar dobro vedo, da jih nikdo ne nadzoruje, in vedo, da se nikdo ne bode branil podpisati, delajo nemške zapisnike.

Protokolarna tozba se piše v nemškem jeziku, o tozbi se potem sestavi nemški razpravni zapisnik; vsled tega je tudi razsodba nemška in prizivno postopanje.

Kadar ni slovenskega odvetnika poleg, takrat uradujejo le nekateri sodniki v slovenskem jeziku; večinoma le naši slovenski uradniki. To nam ravno dokazuje, kako nam je treba slovenskih uradnikov, ker ravno ti slovenski uradniki uradujejo v našem

jeziku brez daljnega ukaza, brez daljnih naredeb, ker poznajo svojo dolžnost in postavo.

Kar se tiče drugih predlogov, se edino le to načelo na Spodnjem Štajerskem izvršuje, da se slovenski pismeni predlogi v slovenskem jeziku rešujejo. Kadar pa pride kaka stranka sama k sodišču brez odvetnika, tedaj se skoraj vsi predlogi, prošnje ali pritožbe le v nemškem jeziku zapisujejo. Posebno naši manipulanti uradniki v pisarnah, ki so večinoma odslužili vojake, gojijo še večjo mržnjo do slovenskega uradovanja kakor konceptni uradniki. Ti delajo vse edino le v nemškem jeziku. Seveda so potem tudi dotični sklepi in obvestila pisani v nemškem jeziku.

Kar se tiče postopanja na prizivni inštanci, imamo načelo, da se na slovenski priziv dela razsodba v slovenskem jeziku.

Kar se je doseglo v civilnem postopanju za slovenski jezik, to so dosegli slovenski odvetniki; brez slovenskih odvetnikov bi ne imeli še te pičle ravnopravnosti, katero imamo sedaj.

Kar se tiče neprepirnega postopanja, tam smo še na slabšem, ker tam imamo še manj prilike udeležiti se, tam imajo uradniki še prostejše roke. Kmet je revež, kmet podpiše vse, ker se boji. Redki so tisti kmetje, ki zahtevajo, naj se slovensko uraduje.

Pri kazenskih obravnavaх je še slabše, ker nimamo sredstev, da sodnike prisilijo slovensko uradovati. Tam še nismo našli pravega sredstva, kako bi mogli sodnike prisiliti, da bi slovensko uradovali. Samo eno sredstvo nam je ostalo, namreč sredstvo pritožbe. Mi odvetniki na Spodnjem Štajerskem se velikokrat pritožujemo zaradi tega; vsak čas prihaja pritožba bodi si na okrožno sodišče, bodi si na ministrstvo. Vse to velja pa samo za posamezne slučaje; in še takrat pride le tako rahel opomin, tako rahlo svarilo, da si lahko misli dotični uradnik: sedaj bode eno leto mir in lahko nemškutarim še nadalje kakor poprej. Seveda pritožbe, če tudi so vse hvale vredne, vendar še niso pravo sredstvo, katero bi nas privedlo enkrat do cilja.

Kar se tiče kazenskih obravnava, smo dosegli vsaj toliko, da se večkrat delajo razprave v slovenskem jeziku, kadar so obtožnice pisane v slovenskem jeziku, in kadar se zagovarja obtoženec v slovenskem jeziku. Zapisnike smatrajo nekateri uradniki

za interno stvar in je delajo v nemškem jeziku. Prav za prav ni nikjer nobenega načela, predsednik se boji zapisnikarja, zapisnikar dotičnega predsednika. Nobeden predsednik ne ukaže zapisnikarju, da naj zapisuje slovensko. Tako se tedaj zgodi, da se delajo mnogokrat zapisniki o glavnih obravnava h v nemškem jeziku, tudi če je bil obtoženec Slovenec.

Kar se tiče postopanja pred okrajnimi sodišči zaradi prestopkov, se prilično ravno tako postopa; imamo pa celo še okrajna sodišča, ki dosledno vse zapisnike in razsodbe v kazenskih zadevah le v nemškem jeziku zapisujejo.

V zadnjem času se je pri nekaterih okrajnih sodiščih ukoreninila ta navada, da sodnik naravnost vpraša dotično stranko, ali zna tudi nemško. V takem slučaju ne pripušča slovenskega zapisovanja in je tudi razsodba nemška.

Kar se tiče kazenskih vzklicnih obravnav, imamo še vedno ta nedostatek, ki smo ga skušali že odpraviti, da so namreč referati vedno nemški. Skušali smo doseči, da bi bil referat v slovenskem jeziku, kadar je obdolženec Slovenec. Toda dosedaj se nemško referira, tako, da ne ve obtoženec ničesar, kaj se je govorilo. Nazadnje ga le predsednik vpraša, ali ima še kaj dostaviti ter dostikrat še ne počaka na odgovor, ker itak ve, da ne more nič na nemški referat odgovoriti.

Kar se tiče porotnih obravnav, nismo dosedaj mogli doseči, da bi bile obtožnice pisane v slovenskem jeziku. Državno pravdnništvo menda misli, da pri takih obravnava h, katerih se veliko občinstva udeležuje, to občinstvo ne bi smelo slišati slovenske obtožnice, ker na ta način bi se menda nemški značaj celjskega mesta in Spodnje Štajerske oskrunil. Tega torej nismo mogli doseči na noben način, akoravno smo napravili opetovano pritožbe. Opomin na porotnike, prisega, končni nagovor predsednikov pred posvetovanjem porotnikov — vse se vrši v nemškem jeziku. Edino, kar je slovensko, so naši zagovori.

Kar se je tedaj sploh pri nas doseglo, to smo dosegli slovenski odvetniki; pravice slovenskih klijentov smo tedaj mi slovenski odvetniki gotovo uspešno branili.

To bi bila kratka in resnična podoba slovenskih razmer pri nas na Spodnjem Štajerskem.

Koder je slovenski odvetnik, tam še pišejo take slovenske zapisnike, katere morejo stranke podpisati, ker vedo, da jih drugače ne podpiše. Vse drugo je pa odvisno od nemških uradnikov.

Brez načel tava naše uradništvo, kakor v temi, ter ne vé, kaj bi storilo in po čem se ravnalo.

To so nezdrave razmere za nas odvetnike, gnile, nezdrave razmere pa tudi za stranke in uradnike same. Še celo uradniki si želijo gotova načela, toda od ministrstva jih ni mogoče dobiti.

Zakaj je prišlo do tega? Bili smo na najboljšem potu, imeli smo že slovenske zapisnike in razsodbe v slučajih, kadar je obtoženec govoril slovensko. Celo nemški zastopniki so bili že na to navajeni, ker vsak čas smo se pritožili bodisi pri predsedstvu bodisi pri ministrstvu. Če se družega ni doseglo, moral se je uradnik vsaj opravičiti. Zakaj smo pa sedaj nazadovali, namesto da bi napredovali? Vzrokov je več. V prvi vrsti so temu vzrok krivična imenovanja, ki se prakticirajo v dobi Gleispach-Körber!

Vi ne veste, kako so krivična imenovanja; vi ne veste, kako se potegujejo za to ali drugo mesto v prvi vrsti prosilci iz Kranjskega in Spodnjega Štajerja, Slovenci izvrstno kvalifikovani, a vendar jim ni mogoče doseči, da bili imenovani. Naj navedem ravno iz zadnjega časa imenovanja za dve svetniški mesti pri okrožnem sodišču v Celju in eno svetniško mesto pri okrožnem sodišču v Novem mestu.

Znano mi je, da se je za svetniško mesto v Celje potegoval tudi gospod, ki je sedaj postal svetnik v Novem mestu in je šele ministrski predsednik po dolgem večmesečnem premišljevanju si pomagal tako, da onega gospoda, ki je bil izvrstno kvalifikovan, ni imenoval za Celje, akoprav je bil za to mesto prosil, marveč imenoval za Novo mesto, kjer je ravno med ono večmesečno dobo bilo prosto postalo svetniško mesto, ki se pa ni razpisalo.

Pa tudi drugi prošnjiki, ki so bili izvrstno kvalifikovani, niso našli milosti pri ministrstvu in zahtevalo je baje ministrstvo, da se vnovič kvalifikujejo, in baje tudi, da se dopošljejo različni akti in posebno poročilo o njih uradovanju. Tudi najboljši uradnik sestavi tuintam napačen sklep ali napačno razsodbo; ravno take napake so se pri naših prosilcih kaj rado in hitro našle.

Kadar pa nemški uradnik prosi za kako mesto, menda še niste doživeli, da bi ministrstvo zahtevalo akte.

Na ta način se je dosegla pri naših prosilcih za Celje diskvalifikacija; samo enega niso mogli prezreti in tistega so dali v Novo mesto.

Takih imenovanj je veliko. Skoraj vsako važnejše imenovanje nas razočara.

Tudi ko sta bila pred nekaterimi leti imenovana svetovalca Ekl in pl. Sokol, bil je izvrsten slovenski uradnik med prosilci, ki ni našel milosti, ker je Slovenec. Državni pravdnik v Celju bil je imenovan, ne da bi se bilo mesto razpisalo. Mesto državnega pravdnika je vsaj tako važno, da bi se moralo razpisati.

Škoda bi bilo, gospoda moja, dalje govoriti o tem. To je Gleispachov sistem. Kdor je na vrsti in je znan kot Slovenec, ako prosi za kako mesto, ne sme na slovenskem Štajerju dobiti boljšega mesta kakor je v Gornjem gradu ali Kozjem. Boljšega mesta mu kratkomalo ni mogoče doseči, dočim pridejo na najboljša mesta Nemci-kurzovci. Kaki so ti kurzi, to sami veste; tudi veste, kaj da pomenijo ti nemški uradniki-kurzovci.

Da ti ljudje niso zmožni slovenskega jezika in še manje slovenskega uradovanja, to je čisto jasno; ti kurzi so samo pesek v oči. Na teh kurzih se ni mogoče temeljito slovensko naučiti. Vi na Kranjskem jih še niste dobili, toda tudi Vi jih boste dobili. Naša krivična imenovanja, to je čisto jasno, bodo privedla do tega, da bodo na vseh, vsaj boljših mestih, sami Nemci. Ako so pa v uradih sami Nemci, je gotovo, da ne uradujejo radi slovensko, in da nastane v njih mržnja do slovenskega uradovanja.

V drugi vrsti je pa kriva nezmožnost teh kurzovcev. Poprej ti kurzi niso bili potrebni. Zakaj so sedaj postali potrebni? Te kurze imamo sedaj v Celju, Mariboru, Gradcu in Celovcu. Če je res pomanjkanje slovenskih uradnikov, naj se štipendije razpišejo, kakor je to storil minister Pražak, ki je ustanovil pet novih avskultantskih mest v Celovcu. Potem je šlo prav lepo in je bilo čisto lahko mogoče uradovati slovensko. Ako bi se adjutum poboljšal za ono podporo letnih 200 300 kron, katere dobi sedaj vsak kurzovec, takoj bi imeli zadostno število slovenskih avskultantov. Lahko bi se prihranila nagrada za dotičnega učitelja in letna nagrada za kurzovce; mi bi pa imeli

slovenske avskultante. Ti kurzi so nepotrebni in delovati se mora na vsak način na to, da se ti kurzi odpravijo.

Gospoda moja, ne motim se, ako rečem, da je to vseslovenska zadeva. Ti kurzovci bodo tako preplavili ne samo Štajersko, marveč tudi na Kranjskem jih bode te kmalu imeli.

Torej, bodimo solidarni, nikdo ne sme reči: to je samo štajerska zadeva, ne — o je vseslovenska zadeva. Ako bomo to še dalje trpeli, gorje slovenskemu uradovanju!

Neki nadsvetnik je rekel: »Na Kranjskem se je slovensko uradovanje že ukoreninilo. Vse tiste, ki so popolnoma zmožni slovenščine, moramo poslati na Kranjsko. Tukaj pa si lahko drugače pomagamo. Vsi tisti, ki niso popolnoma zmožni slovenščine, ostanejo lahko na Štajerskem.«

Lep princip je to! Vedno več bode teh kurzovcev. S Štajerskega jih bodo mogli eksportirati i kam drugam, tudi k Vam jih bodo eksportirali. —

Kaj je dalje vzrok našemu nazadovanju? Tajni ukaz Gleispachov. Seveda, natančna vsebina te naredbe nam ni znana. To naredbo je ministrski predsednik Körber sam omenil, ko je odgovoril na neko interpelacijo ravno glede slovenskega uradovanja pri naših sodiščih. Rekel je takrat, da se sicer ne more nikdo prav pritoževati, da so se tu in tam pač zgodili majhni nedostatki, splošno da se pa vendar slovensko uraduje, in je konečno dostavil, da je Gleispach obstoječe naredbe zopet vsem uradom poklical v spomin.

Kaj se tedaj nahaja v tej naredbi? Tam se nahaja določba, ki je pogubna slovenskemu uradovanju, da se morajo, kadar so stranke samo slovenščine zmožne — ta besedica »samo« ali »le« je važna — sestavljati slovenski zapisniki. Na ta način je sedaj postala pri okrajnem sodišču v Celju in drugih sodiščih, kakor sem že poprej omenil, navada, da vpraša sodnik stranko: »Ali znate nemško?« Kadar mu stranka odgovori, da zna, ne dovoli, da bi se slovensko uradovalo, tudi če govori slovensko.

Na ta način se nam krati slovensko uradovanje, in čez nekoliko let bomo za 50 odstotkov na slabšem kot danes.

Ta naredba mora pasti in mi moramo se bojevati proti nji. Uradnik nima pravice vprašati: Znate li slovensko ali nemško; on naj govori v onem jeziku, v katerem stranka govori.

Gospodje tovariši! Mislim, da je to važna točka; tukaj se mora boj začeti, tukaj se moramo poprijeti dela. Dalje mislim, da je to zadeva, ki nas vse zanima. Drugače bi se nam brž ko ne čez leta po pravici ugovarjalo, da nismo nič storili in da nimamo več pravice priti s tako zahtevo.

Exempla trahunt! Kakor uradujejo sodišča 1. stopnje, tako namreč tudi nadsodišče in tako tudi najvišje sodišče.

Tedaj k uradovanju pri nadsodišču. Pri nadsodišču smemo slovensko govoriti, tudi se naše slovenske izjave in predlogi v slovenskem jeziku zapisujejo. Toda, razsodba je samo nemška. Nekaj časa smo se pritoževali na ministrstvo, pritoževali smo se na najvišje sodišče, pa vse to ni nič pomagalo; mi moramo tedaj storiti bolj odločne korake.

Po mojem mnenju je edino pravo postopanje to, da zahteva justični minister, naj skliče najvišje sodišče plenisimarsenat, kakor je to takrat storilo, ko je šlo za pravico slovenskega govora pri prizivnih obravnavah. Jaz sem prepričan, da ne bode nobeden senat najvišjega sodišča drugače razsodil, kakor je to zadnjič storil, ko se je šlo za to, da se sme slovensko govoriti pred nadsodiščem.

Gospoda, ali se nam je treba kaj bati, tudi ako najvišje sodišče izreče, da se ne smejo izdati slovenske razsodbe, oziroma, da tega ni treba? Potem bomo imeli vsaj eno krivico več!

To bi lahko dosegli. Sam minister si ne bodo upal ničesar storiti; ampak lahko bi senat sklical, da skupaj stopi in o tem sodi. —

Če delajo v Trstu pri nadsodišču slovenske razsodbe, zakaj pa pri nas v Gradcu ne? Ako bi se drugače sodilo, potem vsaj vemo, pri čem da smo. Ako pa bomo dalje trpeli, čakali bomo lahko še 20 let.

Tudi najvišje sodišče naj sodi v slovenskem jeziku, kadar se je pravda vršila v slovenskem jeziku. V takih slučajih se mora razsodba izdati v nemškem in tistem deželnem jeziku, v katerem se je pravda vršila. To zahteva organizac. statut.

Slovenski poslanci so že opetovano interpelirali, toda mi ne smemo odnehati tukaj, ampak naše pravice zahtevati. Zakaj vendar ne zahtevamo od najvišjega sodišča slovenskega urado-

vanja, tembolj, ker so to tudi že Rusini in Hrvatje dosegli, tedaj vsi narodi razen Slovencev ?

Mi imamo že zakon, ki za najvišje sodišče velja; samo se dosedaj jasna njegova določba ne izvršuje. Naša dolžnost je, da zastavimo vse svoje moči za jezikovno enakopravnost tudi pri najvišjem sodišču.

To so torej moje želje, ki so mi na srcu, in jaz sem pri koncu.

Ne vem, morda da Vam ena ali druga točka ne bode uga-jala. Samo to želim, da pridemo naprej in sicer, da pridemo kmalu naprej, ker sedaj nazadujemo in že nekaj let nismo prav ničesar dosegli. (Burno odobravanje, govorniku se čestita.)

O ravnopravnosti v slov. Primorju.

(Poročilo **dra. O. Rybářa** na II. odvetniškem shodu v Ljubljani dne 25. oktobra 1903. l.)

Kakor povsodi po slovenski domovini, tako ne moremo tudi na Primorskem mi Slovani priti v justični upravi do popolnega pripoznanja svojih narodnih pravic; deloma radi pomanjkanja jasnih določeb v jezikovnem oziru, deloma pa tudi radi naše lastne šibkosti nasproti našim narodnim nasprotnikom in nasproti znanemu, neprijaznemu duhu naše birokracije. Iz-kustvo nas uči, da celo v justični upravi velja vsaj v jezikovnem oziru znano nemško načelo: »Macht geht vor Recht«. Ne-pobitna resnica je namreč, da tudi v pravosodstvu močnejši in inteligentnejši vsiljuje vkljub vsem nasprotnim zakonitim do-ločbam šibkejšemu svoj jezik.

Najboljši dokaz zato imamo v Istri, kjer se skoro na vseh sodiščih, vkljub določbi §§ 163. in 198. kaz. prav. r., vkljub mi-nisterijalnemu ukazu od 15. marca 1862., št. 865. in od 27. maja 1886., št. 2668. ter ukaza višjega deželnega sodišča tržaškega od 22. nov. 1886., v zasmeh določbi člena 19. drž. osn. zak. od 21. dec. 1867. l., ter v zahmeh javnosti in neposrednosti vsega našega sodnega postopanja vsi kazenski in civilni zapisniki, v

prepirnih in neprepirnih stvarih, z obtoženci, pričami in strankami, sestavljajo edino le v laškem jeziku, akoravno večina istih ne umeje niti besedice laški in gotovo ne one »toskanščine« v kateri se sestavljajo zapisniki.

Izkustvo pa nas uči tudi, da je v prašanju sodnih jezikov sila razmer močnejša, nego celo jasni in pozitivni zakoni in močnejša, nego razsodbe najvišjih sodnih instancij. To nam potrjuje n. pr. usoda dvornega dekreta od 26. marca 1787., s katerim se je hotelo za naše Primorsko v treh letih odpraviti laško uradovanje in nadomestiti z nemškimi. A že po treh letih se je morala centralna vlada prepričati, da so razmere močnejše, nego njena germanizatorska volja in je zato svoj prejšnji ukaz preklicala z dvornim dekretom od 29. apr. 1790. — A tudi nam Slovincem sta le sila razmer in naše, sicer skromno, a vendar neprestano naraščanje narodne inteligence, zlasti pomnoževanje števila slovenskih in hrvatskih pravnikov, pripomogla do tistih uspehov na potu do jezikovne enakopravnosti, ki jih lahko v zadnjih letih zabeležujemo, in to vkljub vsej neprijaznosti administrativnih in pravosodnih oblasti.

Le na kratko hočem omeniti, da je še l. 1881. najvišje sodišče v svoji odločbi od 11. jan. 1881., št. 2. izreklo načelo, da je vlaganje slovenskih tožeb na c. kr. trgovinsko in pomorsko sodišče v Trstu nedopustno, kakor je bilo l. 1866. tudi za Gorico izjavilo nedopustno vlaganje slovenskih tožeb na tamšnjem c. kr. okrajnem sodišču. Že l. 1889. pa je više sodišče tržaško v neki pravdi, v kateri je gospod dr. Tavčar vložil v Trstu slovensko tožbo, izreklo, da raba slovenščine pred tržaškim sodiščem ne nasprotuje določbi § 13. o. s. r. Temu nazoru glede slovenske razsodbe v isti pravdi je pritrdilo tudi najvišje sodišče.

Kaj pa je povzročilo to spremembo v nazorih naših višjih in najvišjih sodnih instancij?

Člen 19. drž. osn. zak. gotovo ne, kajti isti je bil v veljavi tudi že pred prej omenjeno razsodbo iz l. 1881. (Mimogredé omenjam, da je istega leta 1881. najvišje sodišče celo glede Kranjske, v znani kamniški pravdi radi motenja posesti, bilo izreklo, da slovenščina ni jezik, ki bi bil na Kranjskem v deželi navaden jezik v smislu § 13. obč. s. r.) Spremenjenega prepri-

čanja niso navdahnile višjim instancijam niti ministerijalne naredbе, kajti ministerijalni ukaz od 1886. l. se je nanašal skoro izključno le na kazenske pravde, a Pražakov ukaz od l. 1882. je veljal za graško višje sodišče. Do omenjenega preobrata je prišlo le vsled energičnega nastopanja slovenskih strank in njihovih pravnih in političnih zastopnikov, zlasti pa vsled uvedanja slovenskega jezika v sodno prakso po značajnih slovenskih sodnikih njim na čelu po g. dvornem svetniku Trnovcu.

Nasproti stotinam in stotinam slovenskih zapisnikov, ki so se bili polagoma sestavili na nekaterih okrajnih sodiščih na Goriškem in na tržaški mestni preturi, se ni moglo več trditi, da slovenščina ni jezik, ki bi bil v deželi navaden sodni jezik. Naposled so nastopili slovenski in hrvaški odvetniki po vseh večjih mestih na Goriškem, v Trstu in v Istri, katerim vsaj v civilnih stvareh ni treba več računati le na naklonjenost narodnih sodnikov, ki temveč lahko prisilijo tudi sodnike laške in nemške narodnosti do priznanja pravic slovenskemu jeziku v pravosodstvu. In v resnici, ako hočemo biti pravični proti sebi in drugim, moramo priznati, da smo vsaj v civilnih stvareh zelo napredovali v zadnjih 20. letih. — Velika večina sodišč v slovenskem delu Goriške uraduje dandanašnji s slovenskimi strankami, v civilnih prepirnih stvareh in neprepirnih stvareh, skoro izključno v slovenskem jeziku in v istem jeziku se vršijo vpisi v zemljiško knjigo. — V Trstu imamo na c. kr. okrajnem sodišču za civilne stvari posebnega referenta za okolico za slovenske prepirne in slovenskega referenta za neprepirne stvari. — Na deželnem sodišču imamo za civilne stvari poseben slovenski senat. Očita krivica se nam godi le še na trgovinskem sodišču, kjer se vkljub vsem pritožbam ne more priti do slovenskih razprav. Vloge se sicer sprejemajo in rešujejo v slovenskem jeziku, ali vsled trmoglavosti naše trgovinske zbornice ne moremo priti do slovenščine zmožnega prisednika in torej tudi ne do slovenskih razprav. Da je tako stanje na trgovinskem sodišču neznosno, pokazal je slučaj odvetnika g. dra. Tume, kateremu je laški prisednik Basevi, znani državni poslanec, na neki razpravi očital, da dela le politično demonstracijo s svojim slovenskim govorom, in kateri vkljub svoji tožbi radi razžaljenja časti

ni mogel zato dobiti zadoščenja, ker se je bil državni zbor, kateregaje bilo prositi za izročenje, postavil na stališče, da država ni poslanec ostaja politik tudi v sodni dvorani.

Politična demonstracija se res vprizarja, toda ne z naše strani, temveč od strani trgovinske komore, katera se, vkljub pozivu se strani ministrstva, brani predlagati slovenščine zmožnega prisednika. — Gospod dr. Koerber bi si lahko pridobil glas odločnega in pravičnega moža, ako bi hotel zlomiti to pasivno obstrukcijo.

V Istri, kjer so razmere najžalostnejše, vidimo vendar vsaj začetek slovenskega, oziroma hrvatskega uradovanja na tistih sodiščih, na katerih sedežu se nahajajo narodni odvetniki ali notarji. Zato pa je jezik naroda popolnoma izključen iz sodnih spisov na ostalih sodiščih, akoravno imajo tudi ista uradovati za skoro izključno slovensko prebivalstvo! Menda niti za časa benečanske republike, h kateri je spadal velik del Istre, se ni tako trdovratno in demonstrativno laško uradovalo v teh krajih, kakor se to godi sedaj pod dvo glavim avstrijskim orlom. Najbolj žalostno na stvari je še to, da z ozirom na to izključno laško uradovanje vlada sploh ne zahteva od dotičnih sodnih uradnikov, da bi slovenski ali hrvatski vsaj umeli, če že ne znajo pisati. Tako se dogaja, da se nastavljajo sodni uradniki, ki ne marajo občevati s prebivalstvom! In ni torej čudno, ako stranke potem krivo izpovedujejo, in celo krivo prisegajo, ker niso umele laškega vprašanja.

Kar sem navedel tu o uradovanju v Istri v civilnih stvareh, to velja, žalibog, tudi za kazensko postopanje za velik del Primorske. Še do zadnjih časov so vladale v tem oziru naravnost škandalozne razmere. Z ozirom na določbo ukaza od 5. febr. 1852. št. 952 in od 10. dec. 56., št. 7861 se je vkljub členu 19. drž. o. zak. in vkljub ukazu pravnega ministrstva od 15. marca 1862. v velikem delu Goriške sestavljalo vse zapisnike z obdolženci in pričami izključno in edino le v nemškem jeziku, o katerem imajo naši primorski kmetje še manje pojma nego njihovi rojaki na Notranjskem in Dolenjskem! Obtožnice pa se je sestavljalo prav do zadnjih dni, in se še deloma sestavljajo izključno le v laškem jeziku, v katerem se je tudi vršila raz-

prava pred prvo instanco. Od uradnikov, ki so nastavljeni radi ljudstva, se ni zahtevalo znanje deželnih jezikov, od reveža kmeta pa se je terjalo, da razen svojega materinega jezika umeje še književno nemščino in književno laščino! In tako vnebovpijočo krivico skušajo Lahi še danes braniti z vsemi močmi in jo razglašati kakor vrhunec pravičnosti. Tudi tukaj je šele praksa polagoma pripomogla narodnemu jeziku do naravne svoje pravice. Najpoprej se je na Goriškem začelo v kazenskih pravnih radi prestopkov uradovati v slovenskem jeziku. Kmalu se je začelo tudi zapisnike v postopanju radi zločinov in pregreškov sestavljati v tem jeziku. — Le v Gorici sami ne uradujejo slovenski niti preiskovalni sodniki, niti kazenski referent na okrajnem sodišču in to deloma radi nezmožnosti, deloma iz narodne nestrpnosti.

V Istri seveda, izvzemši sodna okraja Podgrad in Volosko, in pri preiskovalnih sodnikih v Trstu, kakor tudi na okrajnem sodišču za kazenske stvari v Trstu, ostalo je vse pri starem, t. j. pri neomejenem gospodstvu laškega jezika v vsem postopanju. — Istotako je, kakor že omenjeno, tudi državno pravdnništvo v Gorici, Trstu in Rovinju uradovalo izključno in edino le laško in to tudi tedaj, ko so že prihajale cele slovenske preiskave z goriških sodišč. Prvo je začelo s slovenskimi obtožnicami državno pravdnništvo v Gorici. Neverjetno dolg in trdovraten pa je bil boj za slovenske kazenske obravnave in za slovenske obtožnice v Trstu in v Rovinju. Še dandanašnji vršijo se v Trstu in v Rovinju kazenske obravnave, katere začenjajo z laško obtožnico, na katerih se pa potem ne sliši več drugega nego slovenski govor, dokler ne prihaja do besede zopet državni pravdnik, ki pledira laški in kateremu sledi potem predsednik z laško razsodbo, kakor v dokaz, da državna uprava na Primorskem govori s strankami le v laškem jeziku! In morda bi bilo trajalo to neverjetno stanje stvari še dolgo, da ni dr. Gregorin v znani Škrkovi pravdi dovedel ad absurdum prakse, po kateri se je moral Slovenec v svoji domovini, pred svojim rodnim sodiščem braniti pred sodniki, katerih ni umel in ki niso umeli njega. Smrtna kazen je morala biti izrečena, predno je prevedelo ministrstvo, do kakih posledic dovaja ta sicer stara, a tem krivičnejša praksa! Nakrat je začelo

državno pravdnništvo pledirati slovenski in vlagati obtožnice v istem jeziku. in tudi v imenu cesarja se ni govorilo več laško, temveč se je pričelo govoriti slovensko. Da se je to zgodilo vsled ministrske naredbe, o tem ni dvoma; no, naredba ni bila objavljena.

To edino pravično postopanje pa je izzvalo odpor pri laških odvetnikih. V svoji borbi proti slovenskim razpravam, ki še danes ni izvojevana, se niso laški odvetniki omejali le na platonične resolucije in pritožbe, temveč so segli po sredstvu obstrukcije v sodni dvorani. Na vsaki razpravi, ki se ima vršiti s slovenskimi obtoženci v slovenskem jeziku, stavljajo dosledno najpoprej predlog, naj se razprava preloži v svrhu prevedenja slovenskih spisov. Ker se temu predlogu ne ustreza, predlagajo, naj se prikljiče tolmača in ko ne dosežejo tudi tega, protestirajo in delajo sitnosti, kolikor le možno. Sodišče ni dovolj ostro nastopalo nasproti obstrukciji. Tu so slovenski odvetniki v Trstu naznanili sodišču s posebno vlogo, da so pripravljeni prevzeti vse slovenske oficiozne branitve, in kmalu za tem je c. kr. pravosodno ministrstvo odgovorilo na pritožbo odvetniške zbornice tržaške z nasvetom, naj se na slovenske razprave pošiljajo slovenski branitelji. Lahki se še niso udali; remonstrirali so vnovič na ministrstvo, nadaljevali obstrukcijo; in ravno te dni je odvetniška zbornica dobila ministerijalno rešitev, ki jo opominja, naj se natanko ravna po prvem ministerijalnem ukazu, in jej je bilo priobčeno, da v nasprotnem slučaju sodišče nima sprejemati od nje predlaganih oficiozних braniteljev, ampak ima imenovati branitelje izmed slovenskih odvetnikov, oziroma sodnih uradnikov. Žalibog je pa nastop laških odvetnikov imel vendar nekoliko vspeha, kajti državno pravdnništvo izdaja sedaj dvojezične obtožnice, namreč v slovenskem in laškem jeziku, in celo tudi edino le v tem poslednjem jeziku, proti čemur bo treba zopet odločno nastopati. Vendar, kakor se vidi, je vsaj v principu storjen važen korak naprej na potu do slovenskega uradovanja. V praksi pa se še sedaj skuša napraviti iluzornim vse naše napore. Še dandanašnji nimamo na okrajnem sodišču za kazenske stvari v Trstu niti enega referenta, ki bi bil zmožen sestavljati slovenske zapisnike in na deželnem sodišču zgodilo se je že neštivilnokrat in se godi še dandanašnji, da se sestavlja kazenski senat tako, da komaj dva votanta umeta razpravni

slovenski jezik. Ako se misli s tem prisiliti slovenske branitelje v Trstu, da odjenjajo od svojih načel, potem se sodna uprava jako moti in se je čuditi tistim sodnikom, ki se upajo soditi o usodi slovenskih obtožencev, ako ravno niso umeli, kaj se je vršilo na razpravi.

Najbolj žalostne so razmere pred porotnim sodiščem. Edino v Gorici so možne slovenske razprave; v Trstu in Rovinju pa, kjer so slovenski, oziroma hrvatski okraji v pretežni večini, sestavljajo se porotne klopi tako, da navadno ni niti enega Slovana vmes. Slučaj Škrkov je pokazal, kake krivice se lahko godijo v sodni dvorani. No, mi ne obupujemo. Kar je zakonito za okrajna sodišča, kar je pravično za kazenske senate prve instancije, to mora priti do veljave tudi pred porotniki. Sestava slovenske porotne klopi je prav lahko možna s tržaškimi Slovenci samimi, ne oziraje se niti na 6 slovenskih, oziroma hrvatskih okrajev, ki spadajo pod deželno sodišče tržaško.

Naposled pa še nekaj besed o našem višjem sodišču. Ne moremo reči, da bi bil voditelj tega sodišča nasproten našim opravičenim zahtevam in željam. Najbolj dokazuje to tisto tolikokrat omenjeno dejstvo, da so se na tem višjem sodišču takoj po uvedanju novega civilnega pravnega reda začele obdržavati slovenske, oziroma hrvatske razprave, s čemer se je to sodišče ugodno razlikovalo od graškega višjega sodišča. In tudi izvirne razsodbe se sestavljajo v slovenskem jeziku. No, te razprave so v veliki nevarnosti, ker se namerava na mesto dosedanjih slovenskih, oziroma slovenščine zmožnih višjih svetnikov imenovati ljudi, ki niti pojma nimajo o kakem slovanskem jeziku. Že sedaj sodelujejo na slovenskih razpravah včasih votanti, ki razpravnega jezika ne umejo. Ako bodo po tem res imenovani slovenščine nezmožni višji svetovalci, se ne bodo mogle tudi ob najbolji volji vršiti slovenske razprave.

Mi gotovo nočemo škoditi laškim sodnikom na njihovem avanciranju; vendar smemo in moramo tudi zahtevati v interesu strank in pravičnega pravosodstva, da imamo na višjem sodišču vedno vsaj pet votantov, ki so zmožni slovenščine.

V tem vprašanju ne poznamo kompromisa!

Laški odvetniki so našem jeziku zopet napovedali neizprosen boj. Dandanašnji pa se ne bojimo. Bili so časi,

ko so bili slovenski sodniki klicani na odgovornost, ker so zapisali kako slovensko tožbico ali prošnjo. Tudi ni še dolgo temu, ko je bil pok. odv. dr. Dukić disciplinarno kaznovan od odvetniške zbornice, ker se je bil predrznil, na deželnem sodišču hrvatskega obtoženca hrvatski braniti! In enaka čast bi bila kmalu doletela kolego dra. Gregorina, ki je bil radi slovenskega poslovanja nič manje nego štirikrat v disciplinarni preiskavi **in to dvakrat na ovadbo dotičnih sodnikov!** No, ti časi so minoli; in po mojem trdnem prepričanju minoli za vedno. Naraščanje naše narodne zlasti pravniške inteligencije nam gotovo izvojuje v nedoglednem času popolno enakopravnost na vsem Primorskem.

Zato je pa z ozirom na koroške razmere moje prepričanje, da pridemo najprej do zaželjenega cilja, ako kolego dra. Brejca ne pustimo samega, ako temveč poskrbimo za to, da se pomnoži na Koroškem število slovenskih sodnikov in slovenskih sodnih uradnikov. Ti bodo potem tudi gotovo skrbeli zato, da se pomnoži število slovenskih sodnih spisov, vzpričo katerih ne bodo mogli naši nasprotniki trditi, da slovenščina na Koroškem ni na sodiščih navaden jezik.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Ako upravičenec namenoma uniči hišo, v kateri mu pristojna pravica dosmrtnega stanovanja in živeža, se s tem odreče le-tej pravici (§ 1444 obč. drž. zak.) in se ne more sklicevati niti na določbo §-a 525 obč. drž. zak., niti na določbo §-a 330 izvrš. reda. Poslednja določba sploh nima namena poseči v materijalno pravo.

C. kr. okrajno sodišče v Idriji je v pravdi M. G. proti I. D. radi ugasnitve terjatev in njih knjižnega izbrisa z razsodbo z dne 28. januarja 1903 C I 109/2-7 razsodilo: Toženec je dolžan priznati, da je na tožiteljivih zemljiščih vlož. št. 77 in 80 kat. obč. J. temeljem prepodajne pogodbe z dne 1. julija 1898 zanj zastavnopravno zavarovana terjatev v ostanku

370 K, kakor tudi pri zemljišču vlož. št. 77 kat. obč. J. zanj vknjižena služnost dosmrtnega stanovanja v kamri hiše št. 69 na J. ter breme dosmrtnega živeža v smislu §-a 4 prepodajne pogodbe ugasnilo; dolžan je dovoliti, da se omenjeno terjatev, služnost stanovanja in breme živeža pri napominanih zemljiščih zemljiškoknjižno izbriše, ter tudi dolžan plačati tožitelju na 12 K odmerjene pravnne stroške v 14 dneh ogibom izvršbe.

Dejanski stan.

V prepodajni pogodbi z dne 1. julija 1898, s katero je toženec svojemu sinu Francetu D. izročil svoji zemljišči vlož. št. 77 in 80 kat. obč. J., si je v členu 3. izgovoril, da mu mora omenjeni sin kot prejemnik izplačati 300 gld. V varnost te terjatve se je dovolila vknjižba zastavne pravice pri obeh navedenih vložkih. Nadalje si je toženec v 4. členu istega pisma doslovno izgovoril sledeče: »Predajnik izgovori zase in za svojo ženo Marijo D. stanovanje v kamri, potrebna drva in dosmrtni živež pri hiši; prejemnik dovoli vknjižbo teh pravic pri vložku št. 77 kat. obč. J.«

Na podlagi napominanega pisma se je vknjižila zastavna pravica za terjatev 300 gld. pri obeh navedenih vložkih ter služnost stanovanja v kamri hiše št. 69 na J. in breme dosmrtnega živeža, vendar le za toženca in le pri vložku št. 77 kat. obč. J.

Od terjatve 300 gld. se je delni znesek od 115 gld. odstopil z odstopnico z dne 8. novembra 1898 Mariji D., toženčevi ženi, ter dotični zemljiškoknjižni prenos tudi zvršil tako, da bi po zemljiškoknjižnem stanju znašala toženčeva terjatev le še 185 gld.

S kupno pogodbo, oziroma notarskim pismom z dne 8. novembra 1898 prodal je pa omenjeni toženčev sin navedena zemljišča tožitelju ter je le-ta glasom 3. člena te pogodbe na račun kupnine prevzel med drugim napominano terjatev 300 gld. ter toženčevo terjatev na preživitku in stanovanju v svojo osebno plačilno zavezo.

Koj z dnem navedene kupne pogodbe je tožitelj nastopil posest kupljenih zemljišč in se je njegova lastninska pravica na poslednjih vknjižila dne 14. novembra 1898.

Od dne kupa je tožitelj tožencu tudi dajal stanovanje in živež, dočim je toženčeva žena živela pri drugih v drugem kraju.

V noči od 11. na 12. novembra 1902 je toženec v hudobnem namenu zanetil že omenjeno hišo št. 69 tožiteljevo ter je požar razen te hiše uničil tudi kozolec s pohištvom vred. Radi hudodelstva zažiga je bil toženec z rzsodbo porotnega sodišča v Ljubljani z dne 5. decembra 1902 obsojen na 6letno težko ječo.

S požarom tožitelju provzročena škoda je znašala: a) na hiši 1400 K, b) na kozolcu 500 K, c) na pohištvu čez 1460 K 40 h, skupaj 3360 K 40 h.

Ker je bil tožitelj proti ognju zavarovan je od zavarovalne družbe prejel zavarovalnine 1400 K tako, da znaša njegova škoda še vedno najmanj 1960 K 40 h.

Nesporno je, da od terjatve 300 gld. bi imel toženec terlati le še 125 gld., ter da bi pokritna glavnica za gori oménjeni vžitek in stanovanje toženčevo znašala najmanj 600 K.

Tožitelj trdi, da je terjatev toženčevo v ostanku 125 gld. smatrati za ugaslo, ker jo je kompenzovati z enakim delom škode, z zažigom mu provzročene. Iz istega razloga je ponehala tudi toženčeva terjatev na živežu in stanovanju. Sicer pa je toženec s tem, da je tožiteljevo hišo, v kateri je dobival svoj živež ter v kateri je imel stanovanje, zažgal, na nedvoumen način izrazil svojo voljo, da se odreče svoji pravici glede stanovanja in živeža. Tožitelj zahteva torej ugotovitev, da sta toženčeva terjatev v ostanku 185 gld. ter njegova pravica glede živeža in stanovanja ugasnili in pa da mora toženec dovoliti njun zemljiškoknjižni izbris.

Toženec priznava vse navedene okolnosti za resnične, submitira tudi pod tožbeni zahtevek, vendar pa le glede terjatve v ostanku 185 gld., dočim predlaga zavrnitev tožbenega zahtevka, v kolikor zadeva pravico stanovanja in živeža.

Glede zadnjega navaja toženec — ki je, kakor naj se pripomni, svojega uradnega zastopnika radi razprave informiral, — da niso dani pogoji kompenzacije, dalje, da je pravico do stanovanja in živeža smatrati za nekako alimentacijsko terjatev v zmislu §-a 154 obč. drž. zak., katera je tožencu pristojala proti njegovemu sinu in vsled prodaje zemljišč še le proti to-

žitelju, in da se taki alimentacijski terjatvi ne more veljavno odreči. Konečno se je toženec skliceval tudi na določbo §-a 330 izvrš. reda.

Ker je nesporno, da bi znašala komaj pokritna glavnica za toženčev živež in stanovanje 600 K, po §-u 330 izvrš. reda pa živež ali preživitek, čigar letna vrednost ne presega 600 K, ne more biti predmet eksekucije, in ker je tudi nesporno, da bi bil za toženca, kadar pride iz ječe, neizogibno potreben sporni živež in stanovanje, ako ne bi toženčevi odrasli otroci, katerih je šest, hoteli ali ne mogli toženca podpirati in toženec se ne bi mogel sam preživiti, je jasno, da bi se na le-tej pravici ne bi mogla izvršba dovoliti. Tej dobroti, ki se je iz javnopravnih ozirov določila v zakonu, pa toženec ne bi mogel niti izrečno se odpovedati, še manj pa molče.

Razlogi.

Tožbenemu zahtevku glede terjatve 185 gld. ali 370 K je bilo ugoditi na podlagi pripoznave po §-u 395 c. pr. r.

Tožitelj zahteva, da se kompenzuje tudi toženčeva služnost stanovanja ter breme preživitka s tožiteljevo odškodninsko terjatvijo. Ugovor toženčev je pa utemeljen, ker niso dani vsi pogoji §-a 1438 obč. drž. zak. Po tej določbi je za kompenzacijo potrebno, da so vzajemne terjatve enovrstne. Tega pa ni tukaj.

Pač pa je drugi pravni naslov, na katerega opira tožitelj svoj tožbeni zahtevak glede ugaslosti in dovolitve izbrisa toženčeve služnosti stanovanja ter bremena preživitka, utemeljen po v dejanskem stanu razloženih in priznanih okolščinah.

S tem, da je toženec namenoma zažgal tožiteljevo hišo, v kateri je imel stanovanje in živež, — zažig je ne po priznanju, ampak tudi z gori navedeno sodbo porotnega sodišča (§ 268 c. pr. r.) dokazan — je na nedvomni način s konkludentnim dejanjem (§ 863 obč. drž. zak.) molče izrazil svojo voljo, da se odreče stanovanju ter živežu v zažgani hiši. Po pravici se torej tožitelj lahko sklicuje na določbo §-a 1444 obč. drž. zak. Da ta določba velja, je tem manj dvoma, ker se niti trditi ne more, da bi bil toženec s svojo odpovedjo tožitelju kaj podaril.

Saj tožitelju povzročena škoda presega vrednost toženčevih pravic.

O tem ne more biti govora, da bi bilo toženčeve pravice ali njegov preživitek smatrati za kako alimentacijsko terjatev. Toženec je vendar, ko si je izgovoril o priliki predaje posestva sporni preživitek, — to imovinsko pravico iz svojega premoženja si pridržal. To pa nima ničesar opraviti z alimentacijskimi zahtevki iz §-a 154 obč. drž. zak., kateri mu še vedno pristojajo proti njegovim otrokom.

Toženčevo sklicevanje na § 330 izvrš. r. tudi ni na mestu. Zares navaja ta določba, da so preživitki, katerih vkupni dohodki v denarjih in prihodninah, všteti stanovanje, ne presegajo na leto vrednosti 300 gld., popolnoma odtegneni izvršilu, ako so ti prejemki za zavezanca ali za njegove družinske ude, ki žive ž njim v skupnem hišnem gospodarstvu, neizogibno potrebni. Tudi toženčeve sporne pravice je smatrati za tak preživitek, navzlic temu pa §-a 330 izvrš. r. ni vporabiti tukaj.

Dasi je izvršilni red javnopravne narave, vendar ima namen urejati tiste reči, ki jih je rešiti v izvršilnem postopanju. Nikakor pa ni bil namen zakonodajalca, z določbami izvršilnega reda poseči v materialno pravo tako, da s tistimi rečmi, ki so po izvršilnem redu odtegnene izvršilu, ne bi mogel njih lastnik razpolagati. Če bi na pr. kaka knjiga v zmislu §-a 251, št. 10 izvrš. r. bila odtegnena izvršilu, iz tega vendar še ne izhaja, da je lastnik ne bi smel prodati ali razpečati in da bi bila prodaja neveljavna. Do takih posledic bi pa prišlo, ako se bi določbe, ki imajo namen izvršilno postopanje urejati, uporabljale neomejeno na materialno pravo. V tem slučaju bi pač moral zakonodavec izvršilu odtegnene reči tudi iz prometa izločiti. Potemtakem je imel toženec pravico razpolagati s svojim prežitkom in se mu smel tudi odreči.

Ni torej potrebe, da bi se preiskavalo, jeli v le-tem slučaju toženčev preživitek tak, kakoršnega označuje § 330 izvrš. r.

Tožbeni zahtevk je torej v vseh točkah utemeljen.

Vsled toženčevega priziva je prizivno sodišče v Ljubljani z odločbo z dne 24. marca 1903 Bc III 33/3-2 razsodilo:

Prizivu se ugodi, v kolikor meri zoper izrek v glavni stvari, in se sodba v tem delu izpremeni tako, da se zavrne tožbeni

zahtevk, naj je toženec dolžan priznati, da sta na tožnikovem zemljišču vl. št. 77 kat. obč. J. temeljem prepodajne pogodbe z dne 1. julija 1898 zanj vknjižena služnost dosmrtnega stanovanja v kamri h. št. 69 na J. ter breme dosmrtnega živeža v zmislu §-a 4 prepodajne pogodbe ugasnila, ter dovoliti, da se ta služnost stanovanja in breme živeža pri napominanem zemljišču zemljiškoknjižno izbriše. Sicer ostane sodba v izreku v glavni stvari nedotaknena.

Razlogi.

Pravnemu nazoru prve stopnje, da nimajo zadevne pravice toženca ničesar opraviti z alimentacijskimi zahtevki iz §-a 154 o. d. z. je docela pritrditi iz za to navedenih pravosodnih razlogov. V tem oziru torej priziv ni utemeljen.

Upravičeno je pa izpodbijanje sodbe v glavni stvari iz nadalje uveljavljenega prizivnega razloga; kajti v tem, da je toženec hišo nalašč zanetil, prizivno sodišče nikakor ne more najti takega dejanja, ki s preudarkom vseh okolščin ne da pametnega vzroka o tem dvomiti, da je imel voljo se s tem odreči zadevnim pravicam. Ne oziraje se na vprašanje, bi li bila z molčečo odpovedjo samo in njenim vsprejemom odpovedna pogodba tudi perfektna, ker gre za vknjižene pravice in brezplačno odpoved, manjka torej v le-tem slučaju vsaka dejanska podlaga za opravičen sklep, da se je molče odpovedal toženec zadevnim pravicam.

Glede na to, in ker je zadevna zahteva tožnika, tudi v kolikor jo opira na kompenzacijo, neopravičena — kakor je to prvi sodnik pravilno obrazložil — je bilo prizivu ugoditi in izpremenivši sodbo dotični tožbeni zahtevk zavrnuti.

C. kr. najvišje sodišče je z razsodbo z dne 16. junija 1903, št. 7858 tožiteljevi reviziji ugodilo, razsodbo prizivnega sodišča v njenem reformatornem delu spremenilo in pravosodno razsodbo v njenem celem obsegu obnovilo.

Razlogi.

V §-u 4 prepodajne pogodbe z dne 1. julija 1888 si je toženec izgovoril pravico dosmrtnega stanovanja v kamri hiše št. 69 na J. ter dosmrtni živež pri hiši. Če je tedaj nalašč

zažgal vprašljivo hišo, tako, da je s kamro vred, v kateri je imel dosmrtno stanovanje, zgorela, potem je to dejanje, ki ne daje pametnega razloga dvomiti o tem, da je toženec se hotel odreči pravici stanovanja; brezpomembno pa je, da se je pri tem dal voditi še od kakega drugega namena.

Ker je imel upravičenec po §-u 1444 obč. drž. zak. oblast, se odreči svoji pravici v korist svojega dolžnika, ker se dalje zamore taka odpoved izvršiti po §-u 863 obč. drž. zak. ne samo izrecno, ampak tudi molče po takih dejanjih, ki ne dajo nikaškega pametnega razloga dvomiti na dotični volji se odrekšega, tedaj je tožbeni zahtevk za ugotovitev, da se je toženec pravici stanovanja odrekel, ter za dovolitev izbrisa dotične vknjižbe pri služočem zemljišču utemeljen v zakonu.

Ugovor, da gre tukaj za daritev brez dejanske izročitve, katera pa potrebuje za svojo veljavo oblike notarskega akta, ki pa tu manjka, je ničev in sicer radi tega, ker je namišljena daritev združena s škodo za namišljenega obdarovanca, ki, kakor je posneti iz pravnih in kazenskih spisov, presega precej vrednost opuščene pravice. Zato pa vprašljiva daritev ni mogla povzročiti nasproti tožitelju nikake pomnožitve premoženja. Tudi sicer se na predmetno odpoved na da uporabiti predpis zakona z dne 25. julija 1871, št. 76 drž. zak.

Jednako ni se ozirati v le-tem slučaju na določbo §-a 525 obč. drž. zak., ker je pravica toženčeva vsled njegove odpovedi ugasnila definitivno in ne more več oživeti. Vrhutega se tist, ki je namenoma uničil služočo stvar, kakor tukaj toženec, ne more sklicevati na to zakonito določbo.

Slednjič se toženec ne more opirati z uspehom na to, da je škodo, katero je povzročil tožitelju s hudodelstvom, deloma poravnala zavarovalna družba, pri kateri je bilo zgorelo poslopje zavarovano proti ognju, kajti niti ni škoda povsem poravnana, niti ni toženec trdil, da je bil on zavarovanec in da je plačeval dozdevne premije.

Vse, kar se je navedlo glede toženčeve pravice stanovanja, velja pa tudi glede živeža njegovega, ker je toženec po začetkom navedeni točki prepodajne pogodbe upravičen, živež zahtevati le pri izročni hiši. Tudi tej pravici se je odrekel, ko je namenoma uničil hišo, v kateri edino je mogel živež dobivati.

V kolikor je torej prizivno sodišče prvosodno razsodbo spremenilo in tožbeni zahtevek zavrnilo, naslanja se njegova odločba na napačno pravno razsojo stvari. Radi tega je bilo tožiteljevi reviziji ugoditi, reformatorni del razsodbe prizivnega sodišča spremeniti in obnoviti v celem obsegu razsodbo prvega sodnika, na čigar zakonu in stvarnemu položaju prikladne razloge se v ostalem sklicuje.

H. Sturm.

b) Na podlagi listine, ki ima izvršilno moč po §-u 3 not. reda, ni dopustno zahtevek uveljavljati s tožbo.

C. kr. okrožno sodišče v Gorici je v pravni stvari tožiteljice F. & B. v Beljaku, proti tožencu Gregorju K. v Grahovem, zastopanemu po kuratorju ad actum drju Fr. P., po razpravi z obema strankama, opoznalo za pravo:

Plačilni nalog od 14. maja 1903. opr. št. Cm I 15/3-1, s katerim se je tožencu Gregorju K. naložilo, da ima v 14 dneh pod izvršilom plačati tožiteljici F. & B. ostanek posojila iz dolžnega pisma z dne 26. junija 1901 v znesku 3520 K s pripadki, se razveljavalja, in je tožiteljica dolžna toženčevemu kuratorju plačati v 14 dneh pod izvršilom sodne stroške, določene na 38 K 82 h.

Razlogi.

V notarskem dolžnem pismu od 27. julija 1901 je toženec izrečno pritrnil, da bodi pismo glede priznanega dolga izvršljivo takoj po zapalosti plačilnih obrokov.

Taka listnina je v smislu §-a 3 not. r. takoj izvršljiva, kakor poravnava, sklenjena pred sodiščem, in utemeljuje že sama na sebi izvršilni naslov (§ 1. št. 17 izvrš. r.), na čigar podlagi se takoj lahko uvede izvršilo.

Kakor pa ne gre, da bi se na podlagi izvršljive sodne poravnave tožilo vnovič na plačilo drugega zneska, nego je v poravnavi priznan, tako tudi ni moči tožiti na podlagi notarske listine z eksekucijsko klavzulo; kajti dolžnik, ki je pritrnil izvršljivosti v zmislu §-a 3. not. r., se hoče s tem ubraniti pravdam in varovati nepotrebnih stroškov.

Kuratorjev formalno-pravni ugovor nedopustnosti izdaje plačilnega naloga je bil tedaj utemeljen. Zato je bilo njemu ugoditi in plačilni nalog razveljaviti.

C. kr. višje deželno sodišče v Trstu tožiteljičinemu prizivu z rzsodbo od 16. julija 1903 Bc 93/3-1 ni ugodilo, temveč je prvo sodbo potrdilo in tožiteljici naložilo, da ima plačati toženčevemu kuratorju pravdne stroške prizivnega postopanja v znesku 22 K 84 h v 14 dneh pod izvršilom.

Dejanski stan.

Prva sodba se izpodbija, ker se je ugovoru rei judicatae ugodilo in sicer s sodbo, ne da bi se bilo sodilo in merito. Notarska listina, dasi je izvršljiva, prav tako, kakor sodna poravnava ne more utemeljevati pravdo ovirajočega ugovora pravne moči, nego samo materijalnopravni ugovor novacije. Sploh pa bi bila v navzočnem slučaju rzsodba po § 10 izvrš. r. potrebna zato, ker je v notarski listini rečeno, da zapade terjatev, ako se določeni obroki ne izpolnujejo. Slednjič bi izpodbijana rzsodba, ki je tožbo zavrnila, ovirala eventualno, na podlagi notarske listine uvedeno izvršilo v izterjanje vtoževane terjatve, na drugi strani pa bi bila nerešitev stvarnega ugovora delnega plačila vtoževane terjatve proti pravnim predpisom in proti pravdni ekonomiji, ker je bila že ena sodba izrečena.

Tožiteljičin zastopnik predlaga torej v prizivu, naj se pravna stvar, ne oziraje se na uveljavljeni zavrnitveni razlog, izroči prvi inštanci v meritorno razsojo, oziroma naj se izpodbijana rzsodba z uveljavljenjem plačilnega naloga izpremeni ali razveljavi in tožba s posebnim sklepom vrne, na vsak način pa naj se toženca obsodi v povrnitev sodnih stroškov.

Nasprotna stranka izpodbija v prizivnem odgovoru ta izvajanja.

Razlogi.

Da se doseže izvršilo, ni treba dokazati toženčeve zamude, temveč mora toženec proti uvedbi izvršila ugovarjati, da je izpolnjeval plačilne obroke, ki so postavljeni v izvršilni naslov. Prizivateljica tndi ni zahtevala ugotovitvene sodbe v zmislu §-a 10 izvrš. r. in je priznala, da je prezrla izvršljivost notarske listine.

Z napravo izvršljive listine je postal prvotni tožbeni zahtevček dovršen, in upnica je izgubila pravico, izbirati si med uveljavljenjem tožbe, ali uveljavljenjem izvršilnega zahtevka. Več kakor en izvršilni naslov za eno in isto terjatev ni dovoljeno imeti, in če je za kako terjatev izvršilni naslov že pridobljen, ni smeti uvajati pravde v dosego drugega.

Upnica mora marveč iskati plačilo iz izvršilnega naslova v izvršilnem postopanju in zavezanec more samo tekom postopanja uveljaviti svoje ugovore. Izvršilo je zaprositi pri okrajnem in zemljiškoknjižnem sodišču v Tolminu, ki je izključno poklicano razsoditi o zatrjevanem delnem plačilu. Pravdna pot je torej izključena ne samo iz splošnih razlogov primernosti in ekonomije, temveč tudi z ozirom na določila o pristojnosti (anal. § 42 zadnji odst. jur. nor., § 477 št. 3 in 6 civ. pr. r., §-i 4 št. 6, 35, 51, 88, 89 izvrš. r.).

Tu gre za posebno mandatno postopanje. Proti izdaji plačilnega naloga je dopustno samo pravno sredstvo ugovorov, o čemer je vedno odločiti s sodbo, tudi če je ugovor samo formalen in bi ga bilo tudi uradoma zapaziti. Razveljavljenje postopanja bi bilo brez smotra, ker je že izpodbijana razsodba razveljavila, sicer ne tožbenega zahtevka ampak le zanj protipravno izdani izvršilni naslov, ter mora tožiteljica bodisi po §-u 41, bodisi po §-u 51 civ. pr. r. povrniti stroške.

Priziv je potemtakem neutemeljen.

Resolucije,

sprejete na II. slovenskem odvetniškem shodu v Ljubljani,
dne 25. oktobra 1903.

Slovenski odvetniki in odvetniški kandidatje iz vseh pokrajin c. kr. višjih deželnih sodišč v Gradcu in Trstu so se, zbrani na shodu v Ljubljani dne 25. oktobra 1902. leta, iznova posvetovali o položaju, v katerem se nahaja slovenski narod z ozirom na vprašanje enakopravnosti njegovega jezika

pri raznih javnih, zlasti pa sodnih uradih, ter prišli na podlagi podrobnih in zanesljivih poročil do naslednjih sklepov:

1. Obžalovati morajo, da peticije, katere so bili na podlagi sklepov v Ljubljani z dne 17. julija 1898 kmalu potem c. kr. ministrstvu za notranje stvari, za justico, nadalje za finance in trgovino izročili in v katerih so bile natančno popisane neštete krivice doslednega zapostavljanja slovenskega jezika, kakor tudi pripomočki, da bi se tem krivicam lahko v okom prišlo, — niso imele doslej skoraj nikakega vspeha.

2. Z ogorčenjem morajo temveč konstatovati, da so se razmere, proti katerim so bile zgoraj omenjene peticije naperjene, celo poslabšale v nekaterih pokrajinah, tako posebno na Spodnjem Štajerskem, kjer je grajani sistem z doslednim nameščanjem nemških in slovenščine navadno nezmožnih uradnikov skoraj onemogočil praktično slovensko uradovanje, dalje v Istri in na Koroškem, kjer se je zraven tega v zadnjem času začela še celo teoretično zanikati pravica, rabiti slovenski jezik pri sodiščih. Dandanes se višja oblastva in ministrstvo ne ozirajo več na sposobnosti in zmožnosti, marveč le na politično mišljenje prošnjikov.

3. Slovenski odvetniki, v svesti si, da so prisegli čuvati zakone, morajo torej iznova protestovati zoper to, da se slovenskemu narodu še vedno krati po ustavi in drugih zakonih zajamčena enakopravnost v uradih, da se vedoma prezirajo celo jezikovne naredbe, ki so bile za sicer nepopolno uresničenje enakopravnosti izdane in da se to uresničenje celo očitvidno onemogočuje z nameščanjem slovenščine nezmožnih in njej neprijaznih javnih organov med Slovenci.

4. Posebej izražajo svoje začudenje, da se vzlic obljubam c. kr. justičnega ministrstva še sedaj in sicer edino le za slovenski jezik ne izvršuje staro zakonito določilo §-a 27., patenta z dne 7. avgusta 1850, drž. zak. št. 325 po katerem je c. kr. najvišje sodišče zavezano, da svoje odločbe z razlogi vred izda tudi v tistem jeziku, v katerem se je razpravljalo že na prvi instanci. Takisto izražajo svoje posebno začudenje, da c. kr. višje deželno sodišče v Gradcu tudi v čisto slovenskih pravnih sporih še vedno proglašča ter izdaja svoje odločbe edino le v nemškem

jeziku, odnosno jih zaukazuje protivno §-u 215 sodnega pravilnika prevajati po prvih instancah.

5. Slovenski odvetniki in odvetniški kandidatje protestujejo proti slovenskim kurzom v Gradcu, Celovcu in v Mariboru, ki nimajo drugega namena, kakor vzgajati nemško misleče uradništvo, katero naj preplavi slovenske dele štajerske in koroške dežele, ki naj iztisne slovenski naraščaj, katerih namen je na kratko, pospeševati germanizacijo v teh deželah.

6. Jezikovna naredba predsednika grofa Gleispacha, vsled katere se morajo zapisniki o priliki zasliševanja strank delati v slovenskem jeziku, kadar so te samo slovenskega jezika zmožne, naravnost nasprotuje postavno zajamčeni enakopravnosti slovenskega jezika, ker se sme v slovenskih deželah vsak Slovenec posluževati svojega jezika in ima tudi pravico zahtevati, da se njegove izjave v istem jeziku zapisujejo, kakor sme zahtevati slovensko rešitev pismenih predlogov.

7. Slovenski odvetniki in odvetniški kandidatje pričakujejo tudi od vseh slovenskih in slovanskih poslancev, da bodo brez izjeme in takoj se lotili uresničenja vseh danes izrečenih želj in zahtev z vsemi sredstvi ter da bodo to smatrali nepogojno za prvo svoje delo, ker sedaj res ni važnejšega vprašanja, v kolikor se ista tičejo skupnih naših narodnih razmer. Njihovo geslo naj bude: Gleispach proč iz Gradca!

8. Slovenski odvetniki in odvetniški kandidatje izjavljajo, da bodo tudi poslej pripravljeni zastopati in braniti enakopravnost slovenskega jezika v uradih po vseh slovenskih krajih, zlasti tudi na Koroškem, z vsemi zakonito dopustnimi sredstvi, in to v interesu dobre uprave sploh in zdravega pravosodja posebej.

9. Ti sklepi se naznanijo c. kr. ministrstvom za notranje stvari, za justico, finance in trgovino, predsedstvu c. kr. najvišjega sodišča, predsedstvom c. kr. deželnih višjih sodišč v Gradcu in Trstu in vsem slovenskim državnim poslancem.

Književna poročila.

Mjesečnik pravničkoga društva u Zagrebu, god. XXIX., je prinesel v letu 1903 sledeće razprave: Dr. D. Čupović: Reforma građanskoga parbenega postupnika v br. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12; — dr. I. Maurović: O principu culpae i causae u odštetnom pravu općeg gradj. zakona v br. 1, 2, 3; — dr. H. Werk: Ovrha na nepokretni imetak po novom austrijskom ovršnom redu v br. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12; — dr. L. Marjanović: Nješto statistike sa našega pravoslovnog i državoslovnog fakulteta br. 1; — dr. Jos. Šilović: Naknada štete kao uvjet zastare (§ 229. sl. b) i 531. sl. b) k. z.) v br. 1; — Fr. Haladi: Regres v ime poljskih šteta uplaćenih iznosa v br. 2; — dr. E. Miler: Kriminalno pravna odgovornost liečnika v br. 2, 3, 4, 5; — dr. Al. Badaj: Pravo na mrtvaca v br. 3; — dr. Lad. Polić: Zakon i sankcija v br. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12; — dr. Jos. Hoholač: Nekoliko rieči o komasaciji zemljišta v br. 5, 6; — Vladimir Mažuranić: O rječniku pravnoga nazivlja hrvatskoga v br. 5; — dr. A. Badaj: Lihvarski zakon i naše zakonodarstvo v br. 6, 7, 8; — Franjo pl. Kruszelnicki: Postupak u parnicama, koje se tiču ukinuća uporabnih ugovora o nekretninama po građanskom postupniku za Bosnu i Hercegovinu v br. 6, 7; — Franjo Haladi: Nekoliko rieči o vodno-redarstvenim prekršajima v br. 6; — dr. F. J. Spevec: »Osnova autentičnoga prevoda obćeg gradjanskog zakonika« v br. 7; — Ig. Wagner: Može li sud nakon stavljenog stečajnog predloga otvoriti ureda radi trgovački stečaj v br. 8; — prof. dr. Fr. pl. Liszt: Društveni faktorji kriminaliteta v br. 9; — dr. Mihalić: Obćina i njezina uprava na temelju zak. čl. XVI.: 1870 ob uredjenju obćina i trgovišta, koja nemaju uredjenog magistrata v br. 9, 10, 11, 12; — dr. I. Strohal: O uzrocima pojavi zadruge v br. 10, 11, 12 — dr. M. Zobkow: Odgovornost nasljednika za uzdržavanje vanbračne djece ostavitelja v br. 10, 11, 12.

Stenografični zapisnik II. shoda slovenskih odvjetnikov, ki se je vršil dne 25. oktobra 1903 v mestni posvetovalnici stolnega mesta Ljubljane. S tremi prilogami. Založil pripravljalni odbor. Tiskarna Drag. Hribarja.

Po sklepu II. odvetniškega shoda se je izdalo poročilo o tem zborovanju v obliki dobesednega stenografičnega zapisnika. Poleg tega obsega navedena publikacija tudi nemški govor, ki ga je imel v poslanski zbornici dvorni svetnik dr. Ploj dne 21. maja 1902 o delovanju državnih organov na slovanskem jugu tostranske polovice. In za tretjo prilogo je ponatis članka »Pravica — v službi krivice«, ki živo popisuje najnoviji način kršenja slov. ravnopravnosti na Koroškem. Knjiga ta ne bo le trajen spominek vdeležencem shoda, ampak tudi dokazilo, ki bo še dobro služilo v boju za javne pravice narodove.

Gerichtlicher Vergleich und Versäumnisurtheil bei verbürgter Schuld. Studie an einem Rechtsfall von Dr. Gregor Krek, k. k. Gerichtsadjunkt in Laibach. Wien 1903. M. Breitenstein.

Tako je naslov knjižici, ki je izšla kakor poseben odtisek razprav v letošnji »Gerichtshalle«. Velik del te 41 strani obsežne študije zavzemajo citati iz najraznovrstnejših starih in novih literarnih virov, ki pričajo o marljivosti in širokem pravniskem obzorju g. pisatelja. Kritično oceno pričakujemo od druge strani.

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. decembra 1903.

— (II. shod slovenskih odvetnikov in odvetniških kandidatov), ki se je vršil v Ljubljani dne 25. oktobra t. l., bil je veledostojna manifestacija našega stališča ne samo nasproti kršenju ravnopravnosti na slov. Koroškem, zaradi česar je bil sklican, temveč tudi nasproti drugim krivicam, ki se na justičnem in upravnem polju še vedno gode slovenskemu in hrvatskemu narodu. Položil se je obenem temelj vseslovenski odvetniški organizaciji za obrambo stanovskih koristi in narodovih pravic. Ta shod so z navdušenjem pozdravljali slovenski časopisi, ki so tudi potem priobčili o njem natančna poročila. V današnjem »Slov. Pravniku« najde čitatelj na drugih mestih samostojne in poglobitve referate ter končno sklenjene resolucije. Tu naj se poroča le še o teku zborovanja in o nekaterih važnejših podrobnostih. Na shod v mestni posvetovalnici je prišlo vsega skupaj 65 odvetnikov in kandidatov iz raznih slov. pokrajin. V imenu pripravjalnega odbora ga je pozdravil g. dr. Triller. Zborovanju za predsednika je bil izvoljen soglasno g. dr. Majaron, in istotako za podpredsednika gg. dra. Srnec in Gregorin, za zapisnikarja odv. kandidata g. dr. Karlovšek iz Celja in dr. Gruntar iz Gorice. Gosp. dr. Majaron je došle pozdravil v imenu odvetniške zbornice kranjske, g. župan Hribar pa v imenu Ljubljane. Na to so sledili referati. K referatu g. dra. Krisperja o odvetniškem društvu je pripomnil g. dr. Pretner iz Trsta, naj bi se premišljevalo, ali ne bi kazalo predlaganega društva preosnovati v javnopravno obrambeno društvo za ves slovenski narod. G. dr. Kušar je podpiral predlog poročevalčev, ki je bil potem soglasno sprejet. Nadaljnji referat g. dra. Hrašovca o justičnih razmerah na Štajerskem je dopolnjeval g. dr. Brumen. K tej točki sta govorila gg. drja. Rosina in Stor tudi o zapostavljanju slov. jezika pri najvišjem sodišču. G. dr. Müller je poročal o razmerah na Koroškem in pri tej priliki je podal celovski odvetnik g. dr. Brejc iz svoje najnovejše prakse informacijo, ki je shod tako razburila, da se je na predlog g. dra. Kukovca in dra. Majarona sklenilo takoj justičnemu ministru dr. pl. Körberju poslati naslednjo brzojavko:

»Predsedstvo shoda vseh slovenskih odvetnikov nujno vpraša Vašo ekselenco, ali se je res morebiti tudi od kake podrejene oblasti zadnji čas izdala naredba ali ukaz, da se na Koroškem slovenski odvetniki in nemščine nezmožni Slovenci sploh ne smejo več posluževati slovenskega jezika in da se ž njimi nima uradovati slovensko. Za slučaj resničnosti te neverjetne novice izreka vse slov. odvetništvo zoper tako protipostavno, ves slovenski narod žaleče početje svoj najslovesnejši protest in zahteva takojšnji preključ te naredbe.« — Obenem je shod dru. Brejcu izrekel iskreno priznanje in ga zagotovil vse podpore. — Na to je prišel referat g. dr. Rybářa o justičnih razmerah na Primorskem. S stališča Hrvatov je dodal informacijo g. dr. Červar iz Pazina. Tu je g. dr. Sernec iz Celja ostro kritizoval postopanje višjesodnega predsestva v Gradcu in zahteval odločnega nastopa slovanskih poslancev. — Po končanih referatih je g. dr. Hrašovec predlagal resolucije, ki so bile soglasno in navdušeno sprejete. Za izvršitev shodovih sklepov se je izvolil poseben odbor. Ko se je še odobril predlog g. dra. Gregorina, da naj se poročilo o shodu tiska in doloži vsem vdeležencem in prizadetim krogom, zaključil je g. predsednik dr. Majaron to zborovanje, ki je trajalo od 10. ure dopoldne pa do pol 2. ure popoldne. Vdeleženci so zapustili posvetovalnico z najboljšimi utisi, ki so jih dobili od izbornih, mnogo odobranih referatov, pa tudi z najboljšo nado, da shod obrodi zaželjeni sad. — Po shodu je bil banket, ki ga je vdeležencem shoda priredil ljubljanski župan g. Ivan Hribar in bil prepleten z mnogimi napitnicami. Zvečer pa je bila gostom na čast sijajna predstava v slov. gledališču.

— (Za ravnopravnost na slovenskem Koroškem) so se zadnji čas storili mnogi koraki. Deputacija slovenskih državnih poslancev se je najprvo pri justičnem ministru ustno pritožila. Ko se je sešel državni zbor, vložil je poslanec dr. Ferjančič s tovariši nujni predlog, dočim so poslanci dr. Šusteršič in tovariši podali ostro interpelacijo, ki obsega tudi novejša fakta kršenja ravnopravnosti. V razpravi o budgetnem provizoriju sta o stvari govorila poslanca dr. Ploj in dr. Ferjančič. Ministrski predsednik je v splošnem svojem govoru reagiral na vse to tako, da je obudil v slovanskih krogih veliko ogorčenje. Stvar se je nekoliko bolje zasukala, ko je dr. pl. Körber vsprejel jako umestno deputacijo koroških Slovencev samih in potem povabil k sebi na razgovor tudi gospoda dra. Brejca, kojemu je bil poprej očital nekako plačano agitatorstvo. Baje se sedaj preiskujejo akti o prejšnji praksi. Česa vsega je — treba pri nas za najjasnejše stvari?!

»Slovenski Pravniki« izhaja 15. dne vsacega meseca in dobivajo ga člani društva »Pravnika« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 26; naroča se tudi pri O. Fischerju, knjigotržcu v Ljubljani, na Kongresnem trgu.

